

ЛІТАРАТУРА і МАСТАЦТВА

ОРГАН САЮЗА СОВЕЦКІХ ПІСЬМЕНІКАЎ БЕЛАРУСІ і КІРАЎНІЦТВА ПА СПРАВАХ МАСТАЦТВА ПРЫ СОВЕЦЕ МІНІСТРАЎ БССР

№ 28 (578)

Субота, 17 жніўня 1946 года.

Цана 50 кап.

Заўтра ўсесаюзны дзень
Сталінскай авіяцыі.
Слава гордым сокалам
нашай Радзімы!

ФІЛЬМ АБ НАРОДЗЕ і ПРАВАДЫРУ

ВЫДАТНЫ ТВОР

Ужо некалькі тыдняў на ўсіх экранах Савецкага Саюза ідзе новы выдатны твор нашага кіно-мастацтва—фільм «Клятва».

З захапленнем глядзяць савецкія людзі гэты хваляючы твор. У ім яны пазнаюць саміх сябе, гісторыю нашай Радзімы за чвэрць стагоддзя; яны бачаць магутнасць савецкага народа, яго непахіснасць у працы і барацьбе, веліч правядыра народаў таварыша Сталіна, які з гонарам здзейсніў клятву, дадзеную над труной Вадзіміра Ільіча Леніна.

«Клятва»—гэта рамантычны твор вялікага пафасу.

Шлях, пройдзены нашай Радзімай, вызначана, як велічная сімфонія будоўлі і змагання. І акорды музыкі падкрэсліваюць рамантычнасць твора. Фільм у сваёй першай палове паказвае карціны развіцця правядыра з Вадзімірам Ільічам і клятву над яго труной.

Вось таварыш Сталін праз глыбокі снег ідзе да лаўкі, на якой адпачываў разам з Ільічам; вось ён, перамагаючы боль страты, думае аб тым, як лепш здзейсніць запавед свайго вялікага настаўніка і друга. Гэтыя карціны завяршаюцца на Чырвонай плошчы, калі ўвесь народ разам са Сталіным прымае клятву.

Вельмі пераканальна паказана ў фільме, як Варвара Міхайлаўна перадае ліст, адрасаваны Леніну,—таварышу Сталіну—Леніну сённяшняму.

Кіно-фільм «Клятва» з вялікай сілай адлюстроўвае дружбу народаў нашай вялікай Радзімы. Вельмі натуральна аўтары фільма (П. Паўленка і М. Чыраўлі) звялі ў адно мейсца, як хадакоў да Вадзіміра Ільіча, прадстаўнікоў многіх нацыянальнасцей Савецкага Саюза, якія разам са Сталіным клянуцца здзяйсняць запаведы Леніна; гэтыя людзі сустракаюцца на будаўніцтве Сталінградскага трактарнага завода і на фронце.

Другая вырашальная ідэяная асаблівасць твора—гэта паказ аднаго правядыра і народа. Гэта адзінае падкрэсліваецца ў многіх дэталях. Сталін з вялікай верай ставіцца да

пачынанню народа і не сумняваецца ў іх поспеху. Так ён аднёсся да першага трактара, выпушчанага сталінградскімі рабочымі, у якім убачыў пачатак здзяйснення мары Леніна аб ста тысячх трактароў на палых Расіі. Еднасць правядыра і народа падкрэсліваецца і ў другіх карцінах: у вялікай павазе таварыша Сталіна да Варвары Міхайлаўны, якая прайшла ўвесь цяжкі і слаўны шлях разам з краінай, у вельмі простым і сардэчным стаўленні да рабочага Ярмілава, які раптам захацеў, у Крамлі, скакаць «Барыню».

Трэцяя асноўная якасць фільма «Клятва»—гэта адсутнасць прыхарашвання і лакароўкі рэалізму. Шлях, пройдзены савецкімі народамі, паказаны, як велічны, героічны, але цяжкі. У фільме ўзята адна рабочая сталінградская сям'я і паказана на розных этапах развіцця савецкай краіны. Кожны этап мае свае цяжкасці і патрабуе хваляў, але ніхто з савецкіх людзей і не думае саступаць з слаўнага, раз абранага, шляху.

У цэнтры фільма—магутны вобраз Іосіфа Вісарыявіча Сталіна. У ролі таварыша Сталіна выступае артыст Гелавані. Ён здолеў перадаць сардэчнасць Іосіфа Вісарыявіча ў дачыненні да людзей, яго бязлітаснасць да ворагаў, прадбачлівасць, спакойную ўпэўненасць у перамозе ленинскай справы.

Гэта вялікая творчая перамога артыста. Моцнае ўражанне пакідае С. Гаўцантава ў ролі Варвары Міхайлаўны і Н. Плотнікаў у ролі рабочага Ярмілава.

Кіно-фільм «Клятва» — адзін з лепшых твораў савецкага кіно. У ім у лакальных і выразных кадрах разгортваецца перад намі ўсё жыццё нашай Радзімы ў важнейшых праявах і лёс асобных людзей. Гэта твор палітычна-загадкавы і лепшым сэнсе гэтага слова. Таму вялікім з'яўляецца і выхавальнае значэнне фільма. Ён паказвае нашай моладзі той шлях, які прайшоў савецкі народ за гады рэвалюцыі, тое, як мы імкнуліся да здзяйснення клятвы Сталіна і яго здзейснілі яе.

Які слаўны і павучальны гэты шлях! І як шчырна і радасна ведаць, што кроў, багата пралітая нашымі людзьмі, не праішла дарма, што яна дала свае рэзультаты» (І. Сталін).

Аб гэтым нам расказвае фільм «Клятва».

Кадры з фільма «Клятва».

Свята савецкага мастацтва

З'яўленне фільма «Клятва» — вялікае свята не толькі кінематографіі, але і ўсяго савецкага мастацтва. Гэта спраўдзімы твор, у якім аб'ядналіся і разам з тым каляжэты адлюстравана жыццё і будаўніцтва нашай магутнай савецкай краіны на працягу вялікага адрэзку часу — з дня смерці Леніна да нашага сёння.

Гэта фільм аб савецкіх людзях і, у першую чаргу, аб Сталіне.

Неацанімая заслуга каляжэты, які стварыў гэты цудоўны фільм. Хочацца асабліва адзначыць вялікую працу артыста Гелавані, які не толькі знешне, але і глыбока ўнутрана раскрыў вобраз нашага геніяльнага правядыра.

З захапленнем мы сочым за іграй артысткі Гаўцантавай, якая здолела выявіць вобраз савецкай жанчыны-маці. Ад усяго сэрца хочацца вітаць каляжэты, якому мы абавязаны з'яўленнем гэтага высокамастацкага фільма, што па-праўму павінен заняць адно з першых месцаў сярод дасягненняў савецкай кінематографіі.

Народныя артысты БССР
Л. РЖЭЦКАЯ і Г. ГРЫГОЊС.

СТАРОНКІ ГІСТОРЫІ

Кожны савецкі чалавек не можа не адчуваць вялікага хвалявання, калі перад ім на экране ўзнікаюць незабытыя кадры новай кінокарціны «Клятва». У фільме, як у вялікай кнізе, адна за другой адчыняюцца старонкі велічнай гісторыі стварэння і ўмацавання савецкай дзяржавы. І хаця на экране мы не бачым Вадзіміра Ільіча Леніна, яго прысутнасць адчуваецца ўвесь час — у яго запаведях, у выкананні гэтых запаведатў яго папчэнікам, прадаўжальнікам яго справы вялікім Сталіным.

Не могуць не крапаць падзеі апошніх год, якія знайшлі сваё адлюстраванне ў фільме—Айчынная вайна, гады цяжкіх страт і велізарнейшых перамог у нечуванай у гісторыі вайне—перамогі над германскім фашызмам.

«Клятва» — гэта жыццёсцвярдальны фільм, фільм аб непахіснай сіле і непераможнасці шматнацыянальнай Савецкай дзяржавы.

Народная артыстка БССР А. АБУХОВІЧ.

МАСТАЦТВА ГЛЫБОКІХ ПАЧУЦЦАЎ

Кінофільм «Клятва»—свята савецкай кінематографіі. Фільм абуджае лепшыя пачуцці ў глядача і глыбока кранае яго. ... Вось мы разам з героямі фільма ўзрушаны смерцю стваральніка камуністычнай партыі, заснавальніка сацыялістычнай дзяржавы Вадзіміра Ільіча Леніна, і разам з ім паўтараем за таварышам Сталіным словы Вялікай Клятвы. Разам з Варварай Міхайлаўнай мы аддаем Сталіну ліст, які адрасаваны Вадзіміру Ільічу, бо толькі ён—лепшы вучень Леніна, выдатны прадаўжальнік ленинскай справы — толькі ён здольны павесці краіну Савецкаў наперад, да новых перамог...

Я лічу, што сцэна клятвы—адна з самых удадлых у фільме. Выдатнае рэжысёрскае вырашэнне і цудоўная ігра М. Гелавані робяць гэтую сцэну глыбока хваляючай і непаўторнай. Наогул, М. Гелавані дасягнуў у «Клятве» бліскачай перамогі. Яму не першы раз даводзіцца іграць ролю Сталіна, але тут ён выканаў гэтую ролю так, як ніхто і ніколі не выконваў яе. Калі глядзіш фільм, забываеш, што на экране актор, бо бачыш перад сабой Сталіна, жывога Сталіна, з яго тыповымі гэтамі, з яго гострым позіркам, з яго цёплай усмешкай.

Вось ён ідзе па глыбокім снезе да лаўкі, на якой не адзін раз сядзеў з Вадзімірам Ільічам, і доўга глядзіць на яе. Гэтай сцэнай, без ніводнага слова, адным сталінскім позіркам рэжысёр і актор перадаюць увесь вялікі смутак, што хапіў выдатнага чалавек, які толькі што страціў свайго геніяльнага настаўніка.

Гонар за савецкую жанчыну, за савецкую маці выклікае ігра С. Гаўцантавай. Вобраз, які яна стварае — сымбалічны. Кожная савецкая жанчына бачыць у Варвары Міхайлаўне сябе. Варвара Міхайлаўна—простая руская жанчына, маці і жонка—нясе ў сабе веру ў нашу перамогу.

Сталін на яе пытанне проста адказвае, што вайна будзе, што найвялікшыя цяжкасці яшчэ наперадзе, бо ён разумее—такія жанчыны, як Варвара Міхайлаўна, перажывуць і перамогуць усялякія цяжкасці ў імя светлай будучыні, у імя шчасця сваіх дзяцей. І савецкія жанчыны ганарыцца гэтым вялікім даверам, яны паказалі сябе вартымі яго.

Мне даводзілася бачыць Гаўцантаву ў некалькіх ролях на тэатральнай сцэне, але ў сваёй першай ролі ў кіно актрыса дасягнула вялікай мастацкай сілы. Яна ўклала ў ігру столькі фарбаў, што кожная невялікая дэталё адкрывае ўсё новае і новае цудоўныя рысы савецкай жанчыны. Хочацца сказаць выдатнай актрысе «дзякуй» за тое, што яна здолела выклікаць сваёй жыццёвай праўдай у ігры і радасць і слёзы.

Да пляяды лепшых савецкіх кіноактараў далучылася С. Гаўцантава. Я ўпэўнена, што мы убачым яе чароўную ігру і ў іншых кінофільмах.

Гэты фільм дае вялікую дапамогу нам—акторам. Мы павіны вучыцца ў такіх выдатных майстроў, як М. Гелавані і С. Гаўцантава.

Р. МЛОДЭК.

Народная артыстка БССР.

ВЯЛІКІ ПОСПЕХ ФІЛЬМА „КЛЯТВА“

На экране мінскага кіно-тэатра «Першы» каля трох тыдняў дэманструецца фільм «Клятва». За гэты час яго прагледзела звыш 40 тысяч чалавек.

Рэгулярна арганізуюцца сеансы для калектыўнага прагляду фільма працоўнымі прадпрыемстваў і ўстаноў Мінска.

Фільм глядзелі рабочыя, служачыя і інжынерна-тэхнічныя работнікі аўтамабільнага завода, трактарнага завода, станкабудаўнічага завода імя Кірава, скурзавода «Большэвік», радыёзавода імя Молатава, студэнтска-завочніцкага педагагічнага інстытута імя Горькага, слухачы партыйных курсаў і г. д.

Фільм карыстаецца ў глядача велізарным поспехам. У бліжэйшы час у Мінск прыбываюць 15 копіяў фільма «Клятва». Яны будучы накіраваны ў абласці БССР.

Фільм „Клятва“ на беларускай мове

Кіно-студыя «Савецкая Беларусь» прыступіла да перакладу тэкста фільма «Клятва» на беларускую мову. Хутка пачнецца дубляванне гэтага фільма. Да працы прыцягнуты лепшыя артыстычныя сілы Беларускага Дзяржаўнага ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга драматычнага тэатра імя Янкі Купалы.

Рэспубліканская нарада па пытаннях партыйнай прапаганды

15 жніўня ў Мінску адкрылася рэспубліканская нарада па пытаннях партыйнай прапаганды. На нараду прыбылі сакратары абкомаў КП(б)Б па прапагандзе, намеснікі загадчыкаў аддзелаў прапаганды і агітацыі абкомаў КП(б)Б, лектары абкомаў і гаркомаў КП(б)Б, загадчыкі аддзелаў прапаганды і агітацыі гаркомаў і райкомаў партыі, рэдактары і загадчыкі аддзелаў прапаганды рэспубліканскіх і абласных газет, кіруючыя работнікі культурна-асветных устаноў рэспублікі, вучоныя, пісьменнікі, рэжысёры, мастакі — усяго да 800 чалавек.

У рабоце нарады прымаюць удзел сакратары ЦК КП(б)Б т. т. Н. В. Кісялёў,

В. Н. Малін, Ц. С. Гарбуноў, Н. Я. Аўхімовіч, Старшыня Прэзідыума Варховекага Савета БССР тав. Н. Я. Наталевіч, загадчык аддзела прапаганды Упраўлення прапаганды і агітацыі ЦК ВКП(б) тав. Кавалёў, намеснікі Старшыні Савета Міністраў БССР т. т. І. М. Льюшын, А. С. Шаўроў, Віцэ-Прэзідэнт Акадэміі Навук БССР Якуб Колас і інш.

Удзельнікі нарады заслухалі даклад Сакратара ЦК КП(б)Б па прапагандзе тав. Ц. С. Гарбунова «Аб становішчы і задачах ідэяна-палітычнай работы ў БССР».

16 жніўня — спрэчкі па дакладу. (БЕЛТА).

ДРУГІ ТОМ ТВОРАЎ І. В. СТАЛІНА

Вышаў з друку другі том Твораў І. В. Сталіна. У гэты том увайшлі творы, напісаныя таварышам Сталіным у перыяд сталінскай рэакцыі і новага рэвалюцыйнага ўздыму (1907—1913 гг.).

Гэта быў час цяжкіх выпрабаванняў для партыі і для народных мас Расіі. Пасля паражэння буржуазна-дэмакратычнай рэвалюцыі 1905 года ў краіне запанавала рэакцыя. Цёмная ноч апусцілася над Расіяй. Самаўладства абрушыла град рэпрэсій на прадстаўнікоў большэвіцкай партыі. Самыя лютыя удары былі накіраваны супроць рэвалюцыйнай партыі пролетарыята. Многія барацьбы за народную справу загінулі тады ў царскіх застэпках. Самаўладства душыла ўсякую праўду жывой думкі.

Апартуністы-меншавікі выступілі за ліквідацыю рэвалюцыйнай партыі пролетарыята. Ліквідатарства стала самым небяспечным ворагам.

У гэтых умовах Ленін і Сталін арганізавалі правільны адыход рэвалюцыйных сіл і разгарнулі барацьбу за захаванне і ўмацаванне бавой рэвалюцыйнай партыі пролетарыята, за чыстату рэвалюцыйнай марксісцкай тэорыі.

Цэнтральнай ідэяй, якая праходзіць праз усе творы тама, з'яўляецца барацьба за партыю, страсная і няўхільная барацьба за ідэяны, праграмныя, тактычныя і арганізацыйныя асновы большэвізму супроць ліквідатарства адкрытага і завуальванага, супроць усіх сіл рэакцыі.

Адзін з першых баёў за партыю разгарнуўся на Лонданскім з'ездзе РСДРП. У сваім артыкуле «Лонданскі з'езд Расійскай сацыял-дэмакратычнай рабочай партыі (Запэскай дэлегата)» таварыш Сталін дае глыбокі аналіз узнікнення ліквідатарства, яго сацыяльных караняў і выкрывае пагубную для рэвалюцыйнага руху ідэалогію і практыку ліквідатарства.

Таварыш Сталін у сваіх «Запэсках дэле...

гата» паказвае, што так званы «рабочы з'езд», які прапаноўваўся ліквідатарамі замест нелегальнай партыі, на практыцы абазначыў бы адмаўленне ад самастойнай лініі рэвалюцыйнага пролетарыята і поўнае падпарадкаванне ліберальнай буржуазіі, прыняцце «дробнабуржуазнай дэмакратычнай праграмы» (т. II, стар. 72) замест праграмы барацьбы за дыктатуру пролетарыята і за сацыялізм, прынятай на прапанове Леніна другім з'ездзе РСДРП.

Ад імя рабочых-большэвікоў, прадстаўленых на Лонданскім з'ездзе, І. В. Сталін заявіў: «Мы патрыёты партыі, мы любім сваю партыю і мы не дамо дыскрэдытаваць яе стамленым інтэлігентам» (стар. 75). Вайна з ліквідатарамі працягваецца на працягу раду гадоў. Старонкі другога тома паказваюць этап за этапам гэту напружаную барацьбу па ўсіх пытаннях: ідэалогіі, тактыкі, арганізацыйнай дзейнасці партыі.

У сваёй працы «Лісты з Каўказа», апублікаванай у спецыяльным дадатку да газеты «Соцыял-дэмакрат» у маі 1910 года, І. В. Сталін на прыкладзе каўказскіх меншэвікоў раскрывае спраўдзены сутнасць ліквідатарства, якая выявілася ў адмаўленні ад усіх прынцыпаў рэвалюцыйнага пролетарыята і падпарадкаванні рабочага класа ідэалогіі ліберальнай буржуазіі. «Лісты з Каўказа» рэзка і паслядоўна выкрываюць «ліквідатарства праграмнае» і «ліквідатарства тактычнае» і паказваюць непазбежнасць ўмацавання самаўладства і буржуазіі пры правядзенні меншэвіцка-ліквідатарскай лініі.

Другі том Твораў Сталіна паказвае, як адначасова з находам супроць ліквідатарства вялася барацьба з «ліквідатарамі навоцкі»—адзвіжамі, ультыматывамі, богабудніцтвамі, уярадаўцамі. У жніўні 1909 года Бакіскі камітэт прымае напісаную І. В. Сталіным рэзалюцыю, у якой гаворыцца аб неабходнасці бязлітаснай ідэянай

барацьбы з адначаснымі пільнымі і выкрываецца іх апартуністычная сутнасць, якая прыкрываецца «левым» фразамі.

Таварыш Сталін абараняе чыстату марксісцкай тэорыі, якая ў гэты час рэвізавалася меншэвікамі і рознымі апартуністамі—богабудніцтвамі, махістамі, багдануцамі і г. д. І. В. Сталін лічыць барацьбу за чыстату навуковага сацыялізму кроўнай справай усёй партыі.

Барацьба супроць ліквідатараў і другіх апартуністаў непарыўна ўзвясалася з будучыніцтвам партыі рэвалюцыйнага пролетарыята. І. В. Сталін, знаходзячыся ўвесь час у краіне, добра ведаў становішча партыйных арганізацый, цяжкія вынікі жандармскіх набегаў, вынікі дзейнасці правакатараў, адмовы ад рэвалюцыйнай барацьбы з боку слабовольных. Таварыш Сталін цвёрда значыць шляхі і сродкі адраджэння партыйных арганізацый, згуртаванне партыі пад адзіным, моцным рэвалюцыйна-марксісцкім кіраўніцтвам.

У артыкуле «Партыйны крызіс і нашы задачы» таварыш Сталін дае смелую крытыку становішча партыйных арганізацый і вызначае план пераадолення крызіса. Артыкул указвае на тое, што партыя «... карыстаецца шырокім ідэяным уплывам на масы, яе ведаюць масы, яе павяжаюць масы» (стар. 146). Але аднаго ідэянага уплыву недастаткова. Неабходна арганізацыйнае замацаванне гэтага уплыву. А для гэтай мэты патрабуецца глыбокая сістэматычная работа. Якім-ж павінен быць шлях наладжвання дзейнасці партыі? Артыкул дае вычарпальны адказ: «Неабходна звязаць нашы арганізацыйныя з шырымі масамі—гэта з і дача мясцовага».

Неабходна звязаць паміж сабой, вакол Цэнтральнага Камітэта партыі—гэта задача цэнтральнага» (стар. 157). Далей таварыш Сталін растлумачвае, што для вырашэння мясцовай задачы неабходна, побач з агульна-палітычнай агітацыйнай, агітацыйна-эканамічнай на глебе гострых штодзённых патрэб, стварэнне і ўмацаванне фабрычна-заводскіх партыйных камітэтаў,

згуртаванне ў руках перадавых рабочых як мага больш партыйных функцый. Для вырашэння гэтай цэнтральнай задачы неабходна агульна-руская газета, якая-б звязвала мясцовыя арганізацыі з Цэнтральным Камітэтам партыі і аб'ядноўвала-б іх у адно цэлае.

Да гэтага пытання таварыш Сталін вяртаецца ізноў у відомым лісце з Сольвычгодскай высылкі 31 снежня 1910 года (стар. 207—212).

Аднаўленне партыйных арганізацый, ажыццяўленне сувязі з масамі, абарона іх інтарэсаў і падрыхтоўка да будучых бітваў—ўсяго гэтага можна было дасягнуць толькі ў самой краіне. Цяжкімі былі умовы партыйнай работы ў Расіі, вялікая была рызыка для большэвікоў, за якімі сачыла царская жандармерія. Але большэвікі пад кіраўніцтвам Леніна і Сталіна мужна прадаўжалі сваю работу па будучыніцтве партыі і высока трымалі сцяг партыі.

У сваім лісце з Сольвычгодскай высылкі таварыш Сталін пісаў: «Па-мойму, для нас чарговай задачай, якая не церпіць адкладу, з'яўляецца арганізацыя цэнтральнай (рускай) групы, аб'ядноўваючай нелегальную, поўлегалісную і легальную работу на першай пары ў галоўных цэнтрах (Піцер, Масква, Урал, Поўдзень)». Назавіце яе, як хочаце—«рускай часткай Цэка» ці данаможнай групай пры Цэка—гэта ўсёроўна. Але такая група патрэбна як паветра, як хлеб» (стар. 211).

План Сталіна быў прыняты Леніным. Пражская канферэнцыя, якая вынікала з партыі меншэвікоў і зформіла самастойнае існаванне большэвіцкай партыі, стваріла Русскае Бюро ЦК на чале з таварышам Сталіным, якое кіравала ўсёй партыйнай работай у краіне.

Адзінства поглядаў і практычных дзеянняў Леніна і Сталіна, іх супрацоўніцтва ў ідэянай і арганізацыйнай барацьбе супроць ворагаў большэвізму занатваны на старонках другога тома Твораў І. В. Сталіна. (Працяг на 2 стар.).

Кадр з фільма «Клятва».

ПРАБЛЕМА СТАНОЎЧАГА ГЕРОЯ

Памяці Аляксандра Блока

(Ад нашага ленинградскага карэспандэнта)

Адменная якасць лепшых твораў савецкай літаратуры з'яўляецца іх неспрэчна і непарушная сувязь з жыццём — з сённяшнім днём, і ў той жа час нясмелым, палымімае імкненне ў будучае — у заўтра. Яны заўсёды былі прасякнуты марай, якая апералася натуральным ход падзей і дазваляла паэту і чытачу забягаць уперад і ствараць сваім уяўленнем у закончанай карціне тое, што толькі-што пачынала складацца пад іх рукамі.

У самыя грозныя і ліхія гады вайны, у крытычныя для савецкай дзяржавы хвіліны, народныя пясняры Купала марыў:

Загоім раны, адбудзем
Свае сялібы зруйнаваны,
Свае краіны маладую
Святлом асвецім ібчываным.

Зірнуць зноў нашы ў высь палацы,
Святюча прыбярэцца людзі,
Як красавіца, красавіца
Чырвоны сцяг над нами будзе.

Гэтая мара паэта вынікала з непахіснай веры і ўпэўненасці ў сілу і жыццёвую нявольнасць савецкага народа, у справядлічасць нашых справы, вынікала з разумення саміх гістарычных законамернасцяў у развіцці падзей.

Ужо ў маі 1943 года, за месяц да гістарычнага наступу Чырвонай Арміі, у выніку якой была вызвалена Беларусь, Максім Танк напісаў верш «Ластаўка». Пільнае вока мастака побач з сярнялай вярбой і «аглошшай» вадасцончай трубай, у якую «дождж і гром трубіў, усім абвешчаючы вясну», пільнае вока мастака заўважыла: «будуюць зноў прытулак свой даве ластаўкі». Калі яшчэ для чырвоных воінаў далёка

Не скончыўся тэрмін іх новай
Жыццёвай
Прыпіскі
Да зямлянак, да хвой баравых,
Да гармат карпусных.

Аркадзь Куляшоў стварыў сваю лірычную паэму «Дом № 24» — твор пра тое, як у змучаны, напалову разбураны вызвалены горад увайшоў жыццё і пачалі аднаўляцца ранейшыя сувязі паміж людзьмі, і клопаты аб уладанні гэтай жывіцы вярнуліся да людзей.

... Змрок радзее, святлее,
Цяпер за работу пара.

Гэты светлы, жыццесцвярдзальны пачатак у нашай паэзіі выразна праявіўся і ў творчасці Пятруся Броўкі. Задоўга да вэкапазнага дня Перамогі ён напісаў праўдзівую паэму «Ясны Кут» пра зварот былога франтавіка ў родны калгас, дашчэнна зруйнаваны вайною. Паэт кажа, як гэта асабіста гора ад беззваротных страт прарастае першая радасць жыцця і надзей, як у стваральнай працы загойваюцца душэўныя раны чалавека, раны, нанесеныя вайной.

Цёпла, па-чалавечаму сардэчна гаварыў тут Броўка пра цяжкую працу аднаўлення, пра панурага, прэстага, адзінага ў вёсцы каця, пра новабудаваны дом, які «ўвесь узляцеў галавой жоўтай, жоўтай страхой», пра простыя, але такія дарагія для працоўнага чалавека мары аб тым, што зноў па слядах враты будучы шантаца зярняты, што «разб'яжыцца, як быстрая рэчка, наша белая, белая грэчка, і на градах паснуць качаны», пра радасць здзейсненай мары.

Новая апovesць Усевалада Краўчанкі «Станаўленне»), першая спроба пісьменніка ў галіне буйных жанраў, якраз і вызначаецца імкненнем захаваш гэтую найкаштоўнейшую традыцыю нашай літаратуры.

*) «Полымя» № 6 за 1946 год.

ра — успрымаць і адлюстроўваць рэчаіснасць сённяшняга дня праз прызму будучага і гэтыя аб тых тэмах і тэндэнцыях, якія хадзілі толькі-што ўзніклі, але супадаюць з ходам гістарычных падзей і таму хутка будуць самай рэчаіснасцю. Апovesць У. Краўчанкі — далёка недасканалы ў мастацкіх адносінах твор, у ім ёсць шмат чаго штучнага, надуманага, наўнага, але можна прыкмеціць і нешта новае, што патрэбна асэнсаваць не толькі аднаму аўтару.

Гэта — твор пра няспынае жыццё, пра пасляваеннае станаўленне жыцця і людзей. Яго тэма — асушка Пагіблых — балот раней ператвораных ужо ў квітнёсныя палеткі, а затым, у час наступу нямецка-фашысцкіх зграй, зноў затопленых самімі калгаснікамі. У ім пісьменнік апавядае аб непахіснай волі і творчай сіле савецкіх людзей, аб задавальненні, што прыносіць ім з сабою мірная праца, пра якасці і адчуванні, так характэрныя для чалавека сацыялістычнага грамадства — чалавека-творцы, аб добратворнай ролі калектыўнай працы, якая ратуе душу, вяртае стан душэўнай роўнавагі і абгаечвае чалавека.

«... Памалу загойваюцца раны, — піша У. Краўчанка, — усё прыходзіць у норму. Паступова сціхае смутак па загінуўшых. Вырастаюць на пажарышчах новыя сёлы і гарады. Зноў вясну загудзеў у полі працавітыя трактары і выехалі з свяржкім аратыя. Цёплым майскім вечарам стая на краю палескага сяла і прუსлухайся — здалёк пагушы звонкую дзявочую песню, якой не чуваць было пяць гадоў. Прыглядзіся да людзей і ўбачыш, як пачынаюць разгладжвацца на іх тварах маршчыні, нажытыя ў вайну, як святлеюць вочы, якія былі цёмнымі ад перажытага гнева і болю».

Гэта — лейтматыў апovesці.

Старанна, з замілаваннем, у адных светлых тонах выпісаў У. Краўчанка свайго героя Міколу Чайкіна — інжынера-меліяратара, летуценніка і энтузіяста.

За вайну Чайкіну давялося перажыць шмат. Ліхі час не пашкадаваў і адважліваму, як і ўсім савецкім людзям, поўную меру горкасці. З першых дзён вайны ён быў прызваны ў армію, перажыў боі адступлення, радасць першых атак, прайшоў тысячы вёрстаў сваёй і чужой зямлі, не раз у вочы бачыў смерць, здавалася паміраў і зноў ажываў. Боць за радзіму і народ падзесьцяраўся асабістымі горам. Жонка, якая не паспела эвакуіравацца, была паганна ў нямецкую нязволу, і там, знішчана голатам, загінула. У жывых засталіся толькі дачка і маці.

Выпрабаванні і беды, перажытыя Міколам, пакінулі цяжкі след у ягоным сэрцы, засмучалі Міколу, але адначасова і загартавалі, павялічылі прагу да шчасця, навучылі яшчэ мацней любіць жыццё, больш выразна пазнаць, дзе праўда і што трэба рабіць.

Мужны і сумленны, просты і сціплы з моцна развітым пачуццём грамадскага абавязку і да канца адданы сваёй справе, Мікола Чайкіна, узбагачаны вопытам вайны, упэўнена бярыцца за асучку Пагіблых і пасляхова дамагаецца паступаўчай мсты. У яго душы няма хістанняў, барачыбы процілеглых пачуццяў і думак, гэта — асласная, мэтанакіраваная натура, якая з асаблівых намаганняў вызваляецца ад цяжару перажытага.

Ці правамерная такая пабудова вобраза? Паспрабуем параўнаць.

Калі цяпер не ўнікае сумнення ў тым, што пісьменнік-рэаліст павінен паказваць рэчаіснасць такой, якой яна павінна быць або хутка будзе, дык, сапраўды, да гэтай часу няма пэўнасці ў пытанні паступаўчым вышэй. Ці мае права на існаванне побач з складаным, супярэчлівым у сваёй існасці вобразам мастацкай вобраз, напісаным толькі аднымі светлымі тонамі? Ці не прагражае яму ў гэтым выпадку небяспека з'явіцца звычайным рэзэрвам або вобразам-схемай, тым больш, што тут бяруцца на ўвагу становачыя вобразы? Ці абавязковай прадумай кожнага сапраўды мастацкага вобраза-характара з'яўляецца наўнясць душэўнай раздвоенасці гострай унутранай драмы?

Мне здаецца, што не, не абавязкова. Праўда, уся дагоркаўская літаратурная практыка абвргае гэтыя свёрджанне. Найбольш бескаляровымі і малажыццёвымі вобразамі, скажам, у рускай літаратуры ад Фанвізіна да Талстога былі іменна персанажы, якія ідэалізаваны. Але гэта не можа быць прычынам. Тут негэта з'яўляецца на тое, што, па-першае, сама сапраўднасць тады не магла даць мастаку дастаткова матэрыялу для стварэння вобраза «Чалавечы, высокароднай асобы і, па-другое, што, асабліва важна — само ўяўленне аб ідэальным чалавеку ў пісьменніку было абмежаваным і малавыразным.

«Што за карысць быць ганебнага і заганага, выстаўляючы яго на паказ усім, калі нямыслю ў табе самі ідэал процілегла яму выдатнага чалавека», — з сумам пісаў Н. Гоголь. І ў гэтым была аб'ектыўная трагедыя пісьменніку XIX стагоддзя.

«Людзі, вельмі складаныя, — пісаў аб людзях капіталістычнага ладу М. Горькі, — на жаль, шмат хто ўпэўнены, што гэта ўпрыгожвае іх... Складанасць — сумні і пачарны вынік граўчывай раздвоенасці «душы» бытавымі ўмовамі мяшчэйскага грамадства, безупынальнай дробязнай барацьбой за выгяднае спакойнае меісца ў жыцці. Імяна «складанасць» тлумачыцца той факт, што сярэд соніяў мільянаў мы бачым гэтак мала людзей буйных, характэрна выразна пэўных, людзей, натхнёных адзіным пачуццём, вялікіх людзей».

Тое, што па аб'ектыўных і суб'ектыўных прычынах было немагчымым для пісьменніка мінулага, дзякуючы новым грамадскім адносінам, зрабілася даступным і магчымым для савецкіх мастакоў слова, якая жывуць і ствараюць у бяскласавым грамадстве, якое забяспечвае гарманічнае развіццё кожнай асобы.

«Нашы маладыя драматургі, — пісаў далей у гэтым жа артыкуле М. Горькі, — знаходзяцца ў шчаслівым становішчы, яны маюць перад сабою героя, якога яшчэ не было. Ён проты і ясны, таёкса як і вялікі».

І такі герой ужо прайшоў у братнюю рускую літаратуру. Гэта перш за ўсё — Павел Карчагін і Алег Кашавы — людзі без цёмных плям мінулага, носьбіты высокай маралі, ідэй праўды і справядлівасці, людзі ідэальнай чыстаты і добродзевства, мужныя, паслядоўныя, самаахвирныя і высокадзейныя, з тонкім душэўным ладам, які любіць жыццё і творыць жыццё. Яны сфармаваліся і маглі сфармавацца толькі на ўмовах маральна-палітычнага адзінства савецкага народа, ва ўмовах штодзённай слядоўнай барацьбы за карэныя інтарэсы пролетарыята і працоўных мас.

Потым, праз шмат гадоў, таварыш Сталін, характарызуячы тактыку партыі ў перыяд рэвалюцыі, гаварыў: «Гэта быў перыяд павароту нашай партыі ад адкрытай рэвалюцыйнай барацьбы з царызмам да абыходных шляхоў барацьбы, да выкарыстання ўсіх і ўсіхкіх легальных магчымасцяў — ад страхавых кас да думскай трыбуны». (Даклад на XV з'ездзе ВКП(б). Стэндаграфічная справаздача, стар. 366).

Другі том мае рад твораў, якія з'яўляюцца класічным прыкладам выкарыстання легальных магчымасцяў работы сярэд мас ва ўмовах жорсткай рэвалюцыі, барацьбы за штодзённую інтарэсы рабочых і ўсіх працоўных.

Тавры І. В. Сталіна: «Трэба байкавіраваць нараду», «Яшчэ аб нарадзе з гарантыямі», «Што гавораць нашы забастоўкі аспіцыяга часу», «Паварот у трыцяткі нафтапрамысловцаў», «Эканамічны тэрор і рабочы рух», «Да прадстаўчак агульнай забастоўкі», «Аб снелжанскай забастоўцы» і другія раскрываюць малаюка кіпучай дзейнасці бакінікіх большавікоў, узначальваемых Сталіным.

Пад кіраўніцтвам І. В. Сталіна ў снежні 1904 года была праведзена ўсеагульная забастоўка ў Баку. Яна скончылася перамогай рабочых і заключэннем першага ў Расіі калектыўнага дагавору паміж рабочымі і нафтапрамысловцамі.

перамоганаснай барацьбы за сацыялізм, якой кіравала камуністычная партыя.

Такі герой разам з жыццём настольна і ўпарта ступаецца ў дзверы беларускай прозы.

Я зусім не схільны бачыць у Міколе Чайкіну ўзор будучага літаратурнага героя, «вялікага, дэбракага, моцнага» (М. Горькі). Больш таго — няцяжка заўважыць значную неадзведнасць паміж разумнай задумай У. Краўчанкі і яе ўвасабленнем у апovesці. Тая атмасфера лёгкадумнай бясхмарнасці, якая абкружае ўчынікі і спробы дзейных асоб «Станаўлення», часам мяжуе з лагіроўкай рэчаіснасці і галоўнае — абясцэнявае гэтыя ўчынікі і справы.

Герой апovesці супроцьстаць толькі прыродзе і жалівай здаі вайны, якая па-ступова адыходзіць у нябыт. У гэтым, безумоўна, была рацыя. Але справа ў тым, што і здань вайны і прырода, пададзеныя ў творы пасіўна, не зрабіліся актыўнымі чыннікамі ў канфлікце, чыннікамі, якія рухалі-б дзеянне ў апovesці і забяспечвалі-б выяўленне розных бакоў шматграннага, хадзі і адзінага ў сваёй шматграннасці, характара героя. Мікола Чайкіна ў творы, па сутнасці, застаецца «характэрам у сабе», бо недастаткова праявіў сябе ў практыцы, у якой толькі і раскрываецца сапраўднае багацце людскіх адносін, а значыць — іх уласнае багацце, як скажам, мужнасць не можа быць пазнанай па-за барацьбай, па-за ўпартым супраціўленнем цяжкасці, якія дарэчы ў «Станаўленні» амаль-што няма, гэтак і іншыя якасці чалавека не могуць быць пазнанымі па-за практыкай. Чайкіну бракуе палымнасці, яму не стае гераічнасці. Ён занадта разважлівы і паміркованы, хадзі ў той-жа час і не вылучаецца асаблівым інтэлектуальнымі здольнасцямі.

Апавяданне пераважае ў творы над паказаным і не падпаўнаеца ім. Прыкладу адзін тыповы прыклад. Аўтар сцвярджае, што прамова Чайкіна на нарадзе ў сакратара абкома партыі здзіўляла апошняга «шырыняй і свежасцю думак» ды «канкрэтнымі дзелавымі заўвагамі». Але нялёгка паверыць у гэта, бо як няма самой прамовы, гэтак наогул няма арыгнальных, смелых думак, якія-б належалі Чайкіну. А з «дзелавой», гаспадарскай ініцыятывай Чайкіна пісьменнік знаёміць чытача толькі на адным факце: калі калгаснікам, што прыйшлі на асушку балота, не хапіла рыдлёвак, дык інжынер прапанаваў ім пачаць співаць, каб больш весела было працаваць іншым.

Пісьменнік чамусьці не падкрэсліў выдуччых рысаў у характарах сваіх персанажаў, іх пануючых пачуццяў і схільнасцей, дзякуючы чаму вобразы атрымаліся не зусім выразна акрэсленымі, а падзеі атрымалі магчымасць засланіцца сабою людзей. Да таго апovesць крыху зацігнутая і ад скарэчэння толькі выйграе-б.

Аднак, у апovesці, прыпынуў пабуловы вобразу і сам характар адлюстравання рэчаіснасці, якія ідуць ад лепшых твораў савецкіх пісьменнікаў, з'яўляюцца вартымі таго, каб на іх акцэнтаваць увагу беларускай прэсаі.

«Станаўленне» сведчыць, што пісьменнік сур'езна пачынае задумвацца над сучасным яму жыццём і яго актуальнай праблемай.

Ленинградцы свята ўшаноўваюць памяць свайго вялікага земляка, жыццё і творчасць якога непарушна звязаны з іх горадам.

25 год прайшло з таго дня, калі перастала біцца сэрца вялікага рускага паэта Аляксандра Блока. Гэту жалобную дату шырока адзначылі грамадска-літаратурныя мастацкія арганізацыі Ленінграда.

7 жніўня, а 12-ы гадзіне дня на Літаратарскія москі Волкавых могілак, дзе знаходзіцца магіла паэта, прыйшлі шматлікія прадстаўнікі літаратурных, навуковых і мастацкіх арганізацый і чытачы вялікага паэта.

Ад імя Камітэта па правядзенню дваццаціпяцігоддзя з дня смерці А. Блока і Праўлення ленинградскага аддзялення Саюза савецкіх пісьменнікаў жалобным мітынг адкрыў В. Н. Арлоў. У сціслай прамове ён расказаў аб значэнні А. Блока для рускай паэзіі.

Пісьменнікі — Анна Ахматава, Нікалай Браун, Юры Герман, Усевалад Раждзественскі, Яўгеній Шварц і іншыя ўдзельнікі на магілу паэта вярнуліся з надзісам: «Пісьменнікі Ленінграда — Аляксандру Блоку».

З кароткімі прамовамі выступілі прафесар Яўгеніў-Максімаў — таварыш універсітэцкіх год Аляксандра Блока, прафесар Л. Плоткін і іншыя.

Прадстаўнікі інстытута літаратуры Акадэміі навук СССР, вялікага драматычнага тэатра імя Горькага, Ленінградскага

універсітэта. У праўлення па справах мастацтва пры Гарькканоме, выдавецтва «Савецкі пісьменнік» і выдавецтва мастацкай літаратуры ўдзельнічалі на магілу паэта яшчэ:

Гара жытых кветак і вянку хавае чорны мармуровы аб'яск з суровым бронзвым бар'ельфам паэта, пад якім высечаны проты надпіс:

«Аляксандр Аляксандравіч Блок 1880—1921 г.».

Вечарам зала Вялікага драматычнага тэатра напоўнілася прадстаўнікамі грамадскасці.

Пасля ўступнага слова паэта Нікалай Браун з дакладам — «Грамадскі і творчы шлях Блока» — выступіў В. Арлоў.

З успамінамі выступілі паэт Усевалад Раждзественскі і кампазітар Юры Шапорына.

Вершы пра Блока прачыталі паэты Анна Ахматава і Міхаіл Дудзін.

На ўрачыстым паседжанні памяці А. Блока, якое адбылося ў інстытуце літаратуры Акадэміі навук СССР прафесар Г. Гукоскі прачытаў даклад «Аналіз творчага метада Блока». З тамай «Блок і рускае мастацтва» выступіла кандыдат філалагічных навук Е. Гомберг.

У канцы паседжання майстра мастацкага слова В. Чарняўскі прачытаў вершы А. Блока.

У ДРАМАТЫЧНЫМ ТЭАТРЫ ІМЯ ЯКУБА КОЛАСА

Беларускі драматычны тэатр імя Якуба Коласа да свайго юбілея рыхтуе тры паставоўкі: «Гамлет» В. Шэкспіра, «Машэка» В. Вольскага і п'есу «За тых, хто ў моры» Б. Ляўрэнава.

Зараз ідуць узмоцнення рэцэпты. Спектакль «Гамлет» ставіць заслужаны дзеяч мастацтва РСФСР В. Беоўтаў. Мастацкае афармленне — Беоўтавай. Ролу Гамлета будзе выконваць народны артыст БССР, лаўрэат Сталінскай прэміі П. Малчаню, Якую Палонія — народны артыст БССР, лаўрэат Сталінскай прэміі — А. Ільінікі, калі ралю — народны артыст БССР М. Звезда.

чытаў і заслужаны артыст БССР — С. Скальскі. Ролу каралевы — заслужаная артыстка БССР Е. Радзілюкская. Афелю будзе іграць заслужаная артыстка БССР — М. Вялікая і артыстка А. Чардзінічэнка, Ляўрэат — заслужаны артыст БССР — А. Шэлэг.

У спектаклі будзе заняты ўвесь калектыў тэатра, а таксама і студыя.

Прэ'ера «Гамлета» будзе паказана ў канцы жніўня. Пасля гэтага калектыў тэатра распачынае рэцэпты п'есы «Машэка», якую будзе ставіць лаўрэат Сталінскай прэміі Н. Лойтар. П'есу «За тых, хто ў моры» ставіць рэжысёр Васілеў.

Мастак Н. Дучыч.

«Зімовы пейзаж»
Фота Г. Буагенкі.

ДРУГІ ТОМ ТВОРАЎ І. В. СТАЛІНА

Барацьба па партыю з'яўлялася, паводле думкі Леніна і Сталіна, першачарговай умовай для таго, каб вывесці краіну з тупіка, у які яна была завезлена самаўладаствам. Гэта барацьба павінна была вестыся для таго, каб пазавіць народную масу ад яра царскага дэспатызму, капіталістычнай эксплуатацыі, галечы і бескультуры.

Гэта гістарычная рэля партыі для лёсу краіны раскрыта з глыбокай сілай у выдатным сталінскім творы «За партыю».

«Трэба вяртаваць краіну ад галечы і дэмаралізацыі! Але ці можна зрабіць усё гэта, не перавярнуўшы зноў даверку ўвесь будынак царызму? І ці нязручна царскую ўладу з усімі прыгонніцкімі перажыткамі, які не шляхам шырокага народнага рэвалюцыйнага руху, якім кіруе пакліканні гісторыяй правадар яго, сацыялістычны пролетарыят» (стар. 215).

Задача вяртання Расіі ад галечы і дэмаралізацыі непарушна звязана з сталінскім звароце з разгортваннем работы партыі. «Але для таго, каб надыходзячы выступленні не былі разадзіненымі ў беспарадку, каб пролетарыят мог з гонарам выканаць высокую ролу аб'яднальніка і кіраўніка будучых выступленняў — для ўсяго гэтага, апрача рэвалюцыйнай свядомасці рэвалюцыйнага пластоў народа і класвай самавядомасці пролетарыята, неабходна яшчэ наяўнасць моцнай і гнуткай пролетарскай партыі».

Наладзіць партыю пролетарыята, Расійскую Соцыял-Дэмакратычную Рабочую Партыю — вось што асабліва неабходна для таго, каб пролетарыят мог з гонарам супроцьнадыходзячы рэвалюцыйныя выступленні» (стар. 215).

Тавры, якія увайшлі ў другі том, паказваюць, як упарта і паслядоўна яшчэ ўважля І. В. Сталіным у гады рэвалюцыйнага ўмацавання партыі. Цэнтральнае

меісца тут займае дзейнасць у «Правдзе», кіраўніцтва выбарчай кампаніяй у чацвёртую Дзяржаўную Думу, кіраўніцтва думскай большавіцкай фракцыяй і разгортванне работы партыі ў сувязі з пачаткам уздымам рэвалюцыйнага руху ў Расіі.

22 красавіка 1912 года выйшаў першы нумар газеты «Правда», створанай па ініцыятыве І. В. Сталіна ў адпаведнасці з ленынскімі ўказаннямі. У перыяд пачатага рэвалюцыйнага ўздыму рускі рэвалюцыйны рух атрымаў у артыкулах Леніна і Сталіна ў «Правдзе» кіруючую лінію, асноўныя лозунгі барацьбы, указаныя ад галоўнай мядзі і шляхах яе дасягнення.

Тавры пецярбургскага перыяду дзейнасці таварыша Сталіна (1912—1913 г.г.), якія ўваходзяць у другі том, паказваюць, як ён у якасці кіраўніка Рускага Бюро ЦК маркіровае ўсю работу партыі, ажыццяўляючы ленынскую лінію.

Класічным дакументам па гэтым пытанню з'яўляецца напісаны таварышам Сталіным «Наказ пецярбургскіх рабочых свайму рабочаму дэпутату» (стар. 250—253).

Леніні і Сталіні далі ўзор новай, нябачанай дагэтуль парламенцкай тактыкі рабочага класа. «Наказ» дэпутатам чацвёртай Дзяржаўнай Думы гаворыць, што прадстаўнікі пролетарыята, ва ўмовах злітна цяжкіх умовах заходне-еўрапейскіх парламентаў павінны былі адважвацца і прапанаваць ваў качачковую мэту пролетарскага руху — ліквідацыю самаўладаства, капіталізацыі і заваявання сацыялізма. Абарона штодзённых патрэб народных мас павінна была і на справе спалучалася з выкрэсцём самадзяржаўнага ладу, капіталістычнай эксплуатацыі і прапанавай праграмы большавіцкай партыі. «Наказ» патрабуе ад дэпутатаў выкарыстання парламенцкай трыбуны не для кампірысаў з пануючымі класамі, як гэта было на Захадзе, а для рашучай і па-

выражэння нацыянальнага пытання ў СССР.

З пачатку творцам навуковага сацыялізма тэарэтычнай глыбінёй таварыш Сталін выствяляе самыя карэныя асновы нацыянальнага пытання, дае азначэнне нацыі, гісторыю працэсу ўтварэння нацыі, не пакідае каменя на камені ад апартуністычных паўчанняў на нацыянальнаму пытанню і фармуіруе праграму рэвалюцыйнага пролетарыята.

Асноўным ворагам унутры рабочага руху ў той час, калі пісалася работа І. В. Сталіна, з'яўляўся апартунізм аўстрыйскай сацыял-дэмакратыі за мяжой, Бунд, грузінскія меншавікі, армянскія дашнакі і другія дробна-буржуазныя групіроўкі ў Расіі. Супроць іх і быў накіраваны агонь сталінскай крытыкі. Асноўным пунктам апартуністычнай нацыянальнай праграмы была культурна-нацыянальная аўтаномія, выдуманая аўстрыйскімі сацыял-дэмакратамі.

Праграма «культурна-нацыянальнай аўтаноміі» з'яўлялася на справе выражэннем марховага буржуазнага нацыяналізма. Яна прадстаўляла тым большую небяспеку, што прыкравалася псеўда-марксісцкай фразеалогіяй і рэвалюцыйна па выражэнне пазіцыі рабочага класа ў нацыянальным пытанні. На справе гэта праграма, якая адстаівалася Баўэрарам, Шпрынгерам і іх бундаўскімі і іншымі паслядоўнікамі ў Расіі, аддавала кіраўніцтва агульнанацыянальным рухам у рукі буржу

Макар Паслядовіч

ГАРА ВЫСОКАЯ

(Урывак з рамана „Усход“)

Першым прыняў на сябе удар атрад імя Кастуся Каліноўскага. Немцы, змяўшы без усякага затрымання ў руку лёгкую заслонку сакрэтаў і каравуладзі калы Гаші, наўхільна пасоўваліся на гару Высокую. Дарнамі былі намаганні брыгаднай разведвальнай групы збоць гаюлоўню сілу карнікаў на падманна след. Эсэсаўды і паліцэйскія, бадай, зусім не звярталі ўвагі на агонь на сваіх флангах, нібы загады даведзліся, што гэта не што іншае, як партызанская хітрасць. Пагнаўшы коннага сувязнога да бондара, Мішка Галубовіч кінуўся з усім узводам да сваіх завадзі і акапу.

Гэты прасвет зачарнеў асобнымі дробнымі фігуркамі. Да іх было кілометра паўтара, а можа і два. Такіх-ж чорных фігуркі замігала на фоне беластавага дробнага барэзніка. Поўнячы цёмным няспынным струменем грэблю, яны раскідваліся перад паліцаў у розныя бакі, зусім не маскуючыся, а, наадварот, яшчэ, здавалася, наўмысля выяўляючы перад партызанамі сваю злывена-бясконную сілу блакды.

— Ну, цяпер ты можаш паказаць немцам сваю моцную косць, — нібы прадаўляючы пачатую раней гутарку, прапаштаў «начальнік паліцыі» да Самёна Рокаша. — Чуе маё сэрца, што нам сёння будзе горача, як у паравознай печы.

— А чаму не, — проста адказаў Рокаш, параўноўваючы свой кулямёт. — Толькі здаецца мне, што такому дзеду, як вы, лепш гэтым часам сядзець пры штабе брыгады і вядзець вешкі.

— Што-а? Як ты скажаш?

— Я скажу, каб вы не вельмі гаманілі, дзядуля, — усё тым-жа роўным тонам прапаштаў Самён. — А то немцы, як пачуюць, што вы тут, дык ад страху засмуродзяць нам усё паветра...

— На левы фланг больш напішоўся, — падмоўгаў — прыгнуўшыся да ўторкутай у снег ялічкі, прапаштаў Баешка. — Мне здаецца, там шмат паліцэйскіх. Адны немцы не ішлі б так адкрыта па незнаёмай месцы... Уга, што іх там вальці? А гэта што?

— Шарагатава-шпычкі пошчак пачуўся з боку барэзніка і праймаўся, захлёбёта выючы над акапамі. І зараз-жа на гары Высокай узвіхнуўся пад сонцам мутны слуп снегу. Партызаны толькі на момант павярнуліся ў бок выбуху. А снежныя клубы ўжо загаліліся адзін за адным над купчастым хвойнікам гары, абсякалі цёмныя лалы веваків елак на ўскраіне лагера.

«Начальнік паліцыі» змоўк, але не таму, што пагадзіўся з бясплітна-спакійнымі довадамі Самёна Рокаша. Падзеі, якія далей пачалі разгортвацца з небылай у гэтай лесной цішыні хуткасцю, захапілі яго ўвагу, абастралі да незвычайнай яго сілы і зрок.

Немаўж яшчэ не было відаць, але ўсе адчувалі іх наўхільна-бясплітнае набліжэнне. Адаві за адным вышаралі з нізка-рослага балотнага хвойніка сувязьніка і, часта азірваючыся на грэблю, аб нечым дакладвалі камандзіру ўзвода. Мішка Галубовіч, выслушавшы двух чалавек, зняў групу аўтаматчыкаў з лініі абароны і падаў іх у той бок, адкуль прыхалі разведчыкі. Потым прымаўся верхам на кані Бондара. Ён адлікаў камандзіра ўзвода ў бок і, зусім не цікавічыся размяшчэннем яго людзей на агнявой пазіцыі, нібы гэта ўжо не мела вялікага значэння, загаварыў каротка і адрыўста. Баешка, не разбіраючы, аб чым загадаў Бондар, чуў толькі, прыглушанае адлегласцю, часта «ёсьць, таварыш камбрыг» Мішкі Галубовіча. Потым камбрыг тэргануў за повад каня і, узнімаючы злотны снежны пыл, знік у кірунку лагера.

Сумнавата цяпер гаспадарчому ўзводу... невяг весела прамоўга да Баешкі разведчыка, які толькі-што сасліхнуў у акап. — Пакуль пагрузаць на вазы свае чыгуны, ведры, пакуль кароў давадзіць да ладу...

— Іх ужо даўно там няма, — адказаў Баешка, хутчэй разабраўшы, чым пачуўшы ў гукаце мінамётаў словы разведчыка. — Дык ты ўжо наглядзеўся на іх? Блізка ты быў ад іх?

Баешка — тут кінуў галавою ў бок немцаў.

Разведчык цырануў праз зубы сліваю.

— Наглядзеўся, хай яны павыдхваюць. Усіх паліцэйскіх, відаць, таксама паралілі з сабою. Мне здаецца, што яны трохі гарэжкі хліпілі для храбрасці. Кожны наш след, як ганчакі, вухаюць...

На гэтым і гаворка перапынілася. Агнявыя слупы заскакалі наперадзе акапу, часта на доўгі час засяняючы тое, што рабілася наперадзе. Адна міна з другім званам раскалаво паветра метраў за дзесяць ад Самёна Рокаша, вырвала і змяла башкаву маскіраваную ялічку, насыпала за каўнер снегу. Самён Рокаш не спускаў позірку з грэблі. Чорная істужка варажых салдат усё цякла і цякла, паварочваючы на левы фланг, відаць, для абыходу лагера з тыла. І пакуль не пераняўшы рух на грэблі, размешчаліся перад паліцаў для атакі варажых ланцугі яшчэ не краталіся з месца. Уны, балці, зусім не хаваліся, іх чорныя фігуры зрэзна і нагрозна вырасоўваліся над злотна-снежным фоне.

Усё ішло так, як меркаваў Бондар. Заўважыўшы мюстаца сцяжак, пратантаных разведчыкамі на левы фланг, немцы рушылі туды асноўнай сілы, пакінуўшы на правым флангу ўздоўж шаны больш лёгкую заслонку. Тут, у гущары ельніку, і сабралася брыгада, каб кінуцца на працу ў самым нечаканым для немцаў месцы. Каб вырвацца жыўюю сілу, вырваць з бясплітнасці кішчорой смерці жанчы і дзяцей.

На левым флангу, які абараняўся ўзводам Дарафеева, ужо застрэталі кулямёт, суха зашчоўкалі аўтаматы. Агонь набліжаўся. Кулі, нарэшце, палілі ўнімаць лёгкі снегны пылок і перад экамі Мішкі Галубовіча. Потым чорная кропкі немцаў выкідаўся з хмызьняком на палічку і шпарка рушылі наперад. Яны ішлі выпрастаўшыся на ўвесь рост, тонкія і, здавалася, непамерна доўгія, то сыходзіліся па два, альбо па тры разам, то распідачыліся зноў на адзінкі. У гэты час уся зямля каля акапу закалялася, загрукатала выбухамі мін. І за ўзвіхнунай у небзе снежнай заслонкай ужо зніклі з позірку немцы, барэзнік, адкуль адзін за адным выдвілься на гару Высокую іх бясплітна-упартыя ланцугі для атакі.

Самён Рокаш чуў «Ура» ўжо грывела каля грэблі. Самён бачыў: усхлядваліся ў барэзнік немцы і ляцелі далей у гущар. Потым ні прасвет тэрогі выскачыла некалькі коннікаў. Сэрца Самёна радасна ўдрыганулася. Ён паняў сваіх — вухаюццаў.

— Мы сваё зрабілі, Віцька, — прамоўгаў Рокаш, падмаючы кулямёт. Падняў, ступіў некалькі крокаў і раптам з расшыранымі вачамі збегнуўся на снег. Шырока раскінуў у бакі рукі. Віцька кінуўся да яго. Але ў гэты момант смаротна-пукчы агонь разануў на яго спіне, і ён моўкі кінуўся ясным тварам у чысты снег. Далей ён ужо нічога не чуў і не бачыў.

Самён Рокаш чуў і кароткую чаргу з аўтамата і асыраючыя крокі па рыпучым снезе. Аднак, ён не мог пазрынуць ні рукамі, ні нагамі. Ужо зусім блізка нехта падыйшоў да яго асіраючы, падкрадаючыся, як апаўдзень. Перамагаючы слабасць, Самён павярнуў галаву і згледзеў над сабою невялікі тавр чорнага фомкі. Халодна мігцелі яго высокія залатая зуб з-над хваравіта-чылівай верхняй губы.

— Ты чого? — захвалываўся той і нечага непакойліва падняў і аглядзеў сваю вінтоўку, усюго сябе — ад вальгак да запячканнага снетгам жоўтага кажушка. — Чаго ты глядзіш на мяне, як сарока на ваўроку?

Самён Рокаш прагаварыў у глыбокай задуме:

— Каб вы ведалі, дзядзька Баешка, як я зайдарочу тым людзям, што зараз на фронце. Пад Максію, пад Тарашком...

Аўтаматчыкі, якіх Мішка Галубовіч паслаў насустрач немцам, зноў з'явіліся каля акапу. Адзін быў без шапкі. Левага боку бяздальможна зваліся пры боку. Самён Рокаш уздыгнуўся і павярнуўся ў бок грэблі. Цяпер паміж ім і немцамі была мёртва прастора. Астатнія разведчыкі, што сачылі за прабежаннем ворага і паведмлялі аб гэтым сваёму камандзіру, занялі сваё месца ў акапах. Ціха зрабілася на агнявой лініі. І раптам у гэтую цішыню ўварваўся злывенны шум мноства ног па рыпучым снезе. Гэты шум быў шырокі і глыбокі. Начат чулася ўжо прыглушанае пакшліванне і цяжкое ўрванне матора.

Самён Рокаш чуў і кароткую чаргу з аўтамата і асыраючыя крокі па рыпучым снезе. Аднак, ён не мог пазрынуць ні рукамі, ні нагамі. Ужо зусім блізка нехта падыйшоў да яго асіраючы, падкрадаючыся, як апаўдзень. Перамагаючы слабасць, Самён павярнуў галаву і згледзеў над сабою невялікі тавр чорнага фомкі. Халодна мігцелі яго высокія залатая зуб з-над хваравіта-чылівай верхняй губы.

— А, Рокаш! Здароў, браточкі! Ну, што, страшна цяпер табе? А-а? Баліць цяпер твае ножкі?

Фомка пагараў на Рокаша зжыванымі і ад гэтага, здавалася, вострым, як бясплітнае лязо брытам, вачмі. Указальны палец сударгава падрыгваў кіля спускавага кручка німецкага аўтамата. Уся яго доўгая постаць, зацігненая ў мышасты шыбель, была ў ліхаманкавым напружанні паліччата, які дэскаў да смаротна-парэнажнага магутага ляснога жыжара, каб наглядзець абліку на яго, жывога яшчэ, але ўжо бясплітнага. Рокаш, адчуваючы, як з кожнай секунды імклава сільнае крываё яго жэцце, ціху адказаў:

— Мне... мне і цяпер не страшна...

— Што-а? Не, астрашна? Дык можа табе хоць весела? А-а?

— Цяжка мне... Падлога чы... Нама сілы... плююць у тваю... морду сабачую...

Самён Рокаш не спускаў позірку з вухака снежнага прасвету грэблі. Раптам

— Танкі! — коратка кркнуў нехта. — На чына ў іх ёсьць танкі.

— Гаўствалі! Паліка! — не страшыла камандзір узвода. — Гэта грузавікі, ніякіх танкаў тут няма... Увага! Агонь распачынаць толькі на камандзе.

Самён Рокаш чуў і кароткую чаргу з аўтамата і асыраючыя крокі па рыпучым снезе. Аднак, ён не мог пазрынуць ні рукамі, ні нагамі. Ужо зусім блізка нехта падыйшоў да яго асіраючы, падкрадаючыся, як апаўдзень. Перамагаючы слабасць, Самён павярнуў галаву і згледзеў над сабою невялікі тавр чорнага фомкі. Халодна мігцелі яго высокія залатая зуб з-над хваравіта-чылівай верхняй губы.

— А, Рокаш! Здароў, браточкі! Ну, што, страшна цяпер табе? А-а? Баліць цяпер твае ножкі?

Фомка пагараў на Рокаша зжыванымі і ад гэтага, здавалася, вострым, як бясплітнае лязо брытам, вачмі. Указальны палец сударгава падрыгваў кіля спускавага кручка німецкага аўтамата. Уся яго доўгая постаць, зацігненая ў мышасты шыбель, была ў ліхаманкавым напружанні паліччата, які дэскаў да смаротна-парэнажнага магутага ляснога жыжара, каб наглядзець абліку на яго, жывога яшчэ, але ўжо бясплітнага. Рокаш, адчуваючы, як з кожнай секунды імклава сільнае крываё яго жэцце, ціху адказаў:

— Мне... мне і цяпер не страшна...

— Што-а? Не, астрашна? Дык можа табе хоць весела? А-а?

— Цяжка мне... Падлога чы... Нама сілы... плююць у тваю... морду сабачую...

Стары раптам захлібнуўся ад жаху, як малое дзіця, убачыўшы так блізка ад сябе варажых салдат. Яны ўжо наступалі на партызанскія акапы кароткімі перабэжкамі, часта падлючы на зямлю і стралючы ў кірунку ўзнятай мінамі сцяны снежнага пилу.

— А-я-я-я!

Дзед Павел рынуўся ў гущар, чапляючыся за карчы, налятаючы невядучымі ад страху вачамі, на кусты. Самён Рокаш паваліўся ў снег каля шырокай куліны і, калі доўгія постэці карнікаў усхлядзіліся для перабэжкі, напіснуў на паштку. У першы момант немцы не заўважылі, з якога боку пачаўся гэты знішчальны агонь. За шпарка паралельным першым ланцугом, ішоў другі. Падоўжым агонь з Дзехцірова хутка спустошыў і гэтую лінію. Тры ланцугі, не дабегшы крокаў дваццаць да забітых, раптам павярнуў назад. Чорны Фомка, які крайнім бег на левым флангу побач з шыроказадым обер-эфрытарам, мюгазічна павёў рукою ўздоўж арэзанага пісягам снегу. Немцы здагаліва заківаў галавою...

— Дык!

Цыранок з маланкавай хуткасцю выканаў загад.

Некалькі немцаў і паліцэйскіх, што засталіся жывымі, наспрабавалі, зашываючыся ў снег, як чарвакі, адпаўці назад у барэзнік. Аднаго разу Віктар Цыранок нават усхляпнуўся, каб лепш бачыць недабегшы карнікаў. Хутка палічка ператварылася ў мёртвае пуццельно, густа ўсеяную нерухомымі трупамі гітлераўцаў.

— А цяпер на новае месца, Віцька! Бліжэй да швабара!

Прыгнаючыся да зямлі, Самён скокчыў у бок грэблі. Рэдка архаваны кусты хавалі іх ад немцаў. Рокаш асыраюжна выгледу прыз іх на грэблю. І тут яго аглушыла незвычайная цішыня. Ён здзіўлена паглядзеў у бок гары Высокай. Снежная сцяна пилу ўжо асела на зямлю, рассялася ў паветры і ўся гарка зіхцела пад студзенскім сонцам ужо мірна і ўрачыста-вельчана. Нбы ніколі не бушаваў на ёй ураган смерці... Каб не гэтыя глісташырыя варонкі ад мін калы акапу, не чорныя валуны німецкіх трупаў на паліччатах...

— Даўно гэта так? — шпатам спытаўся, павярнуўшыся ў бок Цыранка, Рокаш.

— Што? — не аразумеў Цыранок.

— Ну, шхата там калы акапу.

— Адкуль-жа мне ведаць? — пакрыўдзіўся чамусьці Цыранок. — Ад гэтага Дзехцірова ў мяне і цяпер яшчэ ў вухах грывіць: А ты бачыў, як анямеў стары Павел, калі немцаў і паліцэйскіх зблізку убачыў? Можна і цяпер люткі дрыжачы. Нават пучу сваю з рук выпусціў...

Цыранок гаварыў шпатам, шпатам імя адказаў і Рокаш, прыслухоўваючыся напружана да ледзь улоўных шлохаў і невяразных шумаў у лясным гущары. Неўзабаве ўсё ў тым бокі загрымела кулямётным і вінтавым агнём. Магутнае і шырокае «ура» страянула пшучу.

Самён Рокаш і Цыранок усхлядзіліся на ногі.

— Нашы Бондар прыраваецца! Цяпер трэба глядзець тут добра. Каб гэтых гадаў не мусціць праз грэблю. Глядзі, Віцька...

Барэзнік, які доўгі час маўчаў і не ворушыўся, здаць разгублена небыла, ні стратамі, раптам ажыў. Чорная лава немцаў кінулася праз грэблю ў бок прапары, каб зараз-жа адкаціцца назад у адра-тоўчы хмызняк, падалей ад гэтага смяротнага прасвету.

— Апошні дык! — у смутку прапаштаў Цыранок. — І што мы цяпер будзем рабіць? Чуюць, Самён?

Самён Рокаш чуў «Ура» ўжо грывела каля грэблі. Самён бачыў: усхлядваліся ў барэзнік немцы і ляцелі далей у гущар. Потым ні прасвет тэрогі выскачыла некалькі коннікаў. Сэрца Самёна радасна ўдрыганулася. Ён паняў сваіх — вухаюццаў.

— Мы сваё зрабілі, Віцька, — прамоўгаў Рокаш, падмаючы кулямёт. Падняў, ступіў некалькі крокаў і раптам з расшыранымі вачамі збегнуўся на снег. Шырока раскінуў у бакі рукі. Віцька кінуўся да яго. Але ў гэты момант смаротна-пукчы агонь разануў на яго спіне, і ён моўкі кінуўся ясным тварам у чысты снег. Далей ён ужо нічога не чуў і не бачыў.

Самён Рокаш чуў і кароткую чаргу з аўтамата і асыраючыя крокі па рыпучым снезе. Аднак, ён не мог пазрынуць ні рукамі, ні нагамі. Ужо зусім блізка нехта падыйшоў да яго асіраючы, падкрадаючыся, як апаўдзень. Перамагаючы слабасць, Самён павярнуў галаву і згледзеў над сабою невялікі тавр чорнага фомкі. Халодна мігцелі яго высокія залатая зуб з-над хваравіта-чылівай верхняй губы.

— А, Рокаш! Здароў, браточкі! Ну, што, страшна цяпер табе? А-а? Баліць цяпер твае ножкі?

Фомка пагараў на Рокаша зжыванымі і ад гэтага, здавалася, вострым, як бясплітнае лязо брытам, вачмі. Указальны палец сударгава падрыгваў кіля спускавага кручка німецкага аўтамата. Уся яго доўгая постаць, зацігненая ў мышасты шыбель, была ў ліхаманкавым напружанні паліччата, які дэскаў да смаротна-парэнажнага магутага ляснога жыжара, каб наглядзець абліку на яго, жывога яшчэ, але ўжо бясплітнага. Рокаш, адчуваючы, як з кожнай секунды імклава сільнае крываё яго жэцце, ціху адказаў:

— Мне... мне і цяпер не страшна...

— Што-а? Не, астрашна? Дык можа табе хоць весела? А-а?

— Цяжка мне... Падлога чы... Нама сілы... плююць у тваю... морду сабачую...

„ПЕСНІ БАРАЦЬБЫ“

Партызанскі фальклор часоў Вялікай Айчыннай вайны праўдліва адлюстроўвае герайчную барацьбу савецкага народа з нямецка-фашысцкімі захопнікамі. У песнях, казках, легендах і былых вуснай казачніцкай і песніцкай народ уславіў імяны барацьбітоў за незалежнасць Радзімы і таго, пад чым мудрым кіраўніцтвам была заваявана перамога, — вялікага Сталіна.

Ужо ў дні вайны была распачата праца па збору партызанскага фальклора. Шматлікія песні, прыпеўкі, прыказкі змяшчаліся ў партызанскім друку, а таксама ў газетках і часопісах, што выдаваліся на Вялікай зямлі.

У мінулым годзе было наладжана некалькі экспедыцый па збору фальклора студэнтамі філалагічнага факультэта Беларускага Дзяржаўнага ўніверсітэта пад кіраўніцтвам Л. Г. Барага. Каштоўныя ініцыятыву правялі таксама і студэнты Мінскага Дзяржаўнага педагагічнага інстытута імя А. М. Горкага. Яны па заданню выкладчыка інстытута М. С. Мейрович сабралі значную колькасць фальклорных твораў, у выніку чаго стала магчымым выданне зборніка партызанскага фальклора «Песні баратчы», які наўдана выйшаў у друку.

«Песні баратчы» — пакуль-што першы зборнік беларускага фальклора перыяду Вялікай Айчыннай вайны. Не гледзячы на параўнальна невялікі памер зборніка — 6 друкаваных аркушаў — ён дае ўяўленне аб тэматцы асобных фальклорных жанраў і аб мастацкіх асаблівасцях беларускага фальклора ваенных год.

Пераважае мясца ў зборніку займаюць песні. З выключнай шчырасцю ў іх малюецца вобраз вялікага палкаводца і правадыра Іосіфа Вісарыявіча Сталіна. Імя Сталіна было для савецкіх воінаў пшчыводнай зоркай, што святліла ім шлях да барацьбы і перамогі. З імем правадыра партызаны жорстка помсцілі ворагу за парухнае шчаслівае жыццё, за злэкі і катаванні над мірнымі людзьмі. У песні, запісанай у Барышчэвіцкім і Пleshчэйцкім раёнах, сьпяваецца:

Знаёце, майстры разбою, —
Ададамі вам утрое
За явінана пралітую кроў.
З імямі Сталін заўседы,
Родны бацька народаў, —
Наша шчасце і наша любоў.

Заключ правадыра — знішчаць німецкую навалу — быў святым законам для народных мсціўцаў. Яго слова акрыляла партызан у самыя цяжкія дні барацьбы, вало пшчыводнай помсты да поўнага разгрому ворага.

Среди болот в лесной палатке,
В пути, в засаде или в схватке
Мы словом Сталина живём
И с этим словом в бой идём, —
співаецца ў песні, запісанай у в. Пушкарка, Віцебскага раёна.

Старая маці, бласлаўляючы сына на вялікую бітву, дае запавед, каб ён харобра зма-...

Закліч правадыра — знішчаць німецкую навалу — быў святым законам для народных мсціўцаў. Яго слова акрыляла партызан у самыя цяжкія дні барацьбы, вало пшчыводнай помсты да поўнага разгрому ворага.

Среди болот в лесной палатке,
В пути, в засаде или в схватке
Мы словом Сталина живём
И с этим словом в бой идём, —
співаецца ў песні, запісанай у в. Пушкарка, Віцебскага раёна.

Старая маці, бласлаўляючы сына на вялікую бітву, дае запавед, каб ён харобра зма-

Песня «За тых, хто ў моры» адзначана Сталінскай прэміяй. У самым гэтым факце патрэбна бачыць не толькі высокую ацэнку мастацкіх вартасцей новага твора савецкай драматургіі, але і прызнанне яго значнасці і агульнасці.

Дзеянне п'есы разгортваецца на моры, у дні Вялікай Айчыннай вайны. Перад намі героі, якія драматург — застаецца верным на працягу ўсёй сваёй творчай біяграфіі. Гэта людзі высокага абавязку і гонару, смелыя і адкрытыя ў сваіх душэўных праявах, яны глыбока неавідзіць маладушша, самазаканнасць, пустое самаўдхваленне. Каваліт, які ўнікае паміж цэнтральнымі героямі п'есы афіцэраў маракамі Максімавым і Бароўскім, перарастае ў аднаго толькі «бываюга эпізода» на моры, і набывае больш шырокае значэнне, становіцца канфілітам двух пачаткаў чалавечага характару — патрыятычнага, самаахвярнага, накіраванага ў будучыню (Максімаў) і кар'ерысцка-эгаістычнага, які нясе на сабе цяжар перажыткаў мінулага (Бароўскі).

У новай п'есе Лазубіна мы знаёмем пачырк аўтара «Разлом» умелага драматурга, які будзе сюжэт на гострых сутычках. Звяртае на сябе ўвагу цэнтральны пераважаючы афіцэр Максімаў, ролю якога ў спектаклі гэтра імя Пушкіна выконвае артыст В. Меркур'ев. На першы погляд можа здацца, што аўтар, які паставіў сваёй мэтай намаляваць вобраз дадатнага героя, прамерна захапіўся выяўленнем толькі адной яго рысы — мужнасці, што мае вельмі важнае значэнне для характарыстыкі пераважаюча, аднак, не вычырывае ўсё яго якасцяў і не дае нічч магчымасці разгледзець усю шматграннасць гэтай незвычайнай натуры. Гэта першае ўражанне знікае па меры развіцця дзеяння, калі ў сутычцы з Бароўскім Максімаў пастае перад намі, як асоба рознабакая, мэтаакіраваная, натура цэласная, з глыбокай унутранай сумленнасцю. Гэтая сумленнасць выяўляецца на ўсім — і ў дачыненні да таварышчай, баяных сяброў, і ў сутычцы з Бароўскім.

Капітан-лейтэнант Максімаў — адзін з пераважаючых, якія найбольш удаліся аўтару. Але яшчэ больш яркім і прывабным атрымаўся ён на сцэне Пушкінскага тэат-

гаўся «за Сталіна раднога, за спакое народна» (песня «Праважала маці сына»). Дзяўчына, што чакае люблага з далёкіх паходаў, шле яму ў песні свой наказ:

Каб цябе сам Сталін
Ды адзначыў падзякай,
Табе усе людцы
Сказалі каб — дзякуй.

(Песня «Павей, павей, ветрык», запісаная ў в. Перавалокі, Ганцавіцкага раёна, Пінскай абласці).

Усенароднай славай і пашанай асвецілі ў песнях легендарныя імяны партызанскіх камандзіраў. Асабліва вялікае распаўсюджанне ў Віцебскай, Мінскай, Магілёўскай і іншых абласцях атрымалі песні пра Героя Савецкага Саюза Канстанціна Заслонова. Сярод гэтых песень вылучаецца сваімі мастацкімі якасцямі песня аб герайчнай смерці выдатнага партызанскага камандзіра, Яна запісаная ў в. Чудзін, Ганцавіцкага раёна, Пінскай абласці.

На мяжы, дзе зломак кукурузы
Перавесіў перэ цераз тын,
Спіць Герой Савецкага Саюза —
Партызан Заслонаў Кібанцін.

Не зялёка плача і кукузе
У дрымуцх віцебскіх лясх, —
Гэта песню мы пьем такую,
Што любіў насвістаць ён сам.

У беларускіх партызан вялікай папулярнасцю карысталіся песні пра харобрых народных змагароў і іх герайчную смерць. Многія з іх з'яўляюцца варыянтамі вядомых песень часоў грамадзянскай вайны. («Ой на ўзлесі ў лесе», «В чистом поле под ракитой»).

У гады вайны з'явіўся новы від лірычнай песні — плач паланянак, — у якой адлюстроўвалася пакутнае жыццё і думы савецкіх дзяўчат, высланых на фашысцкую катаргу ў Германію. Прасякнутыя журботна-элегічнымі настроямі, песні паланянак маюць шмат агульнага з традыцыйнымі фальклорнымі плачамі. Улюблёныя вобразы гэтых песень — старая маці, якая журыцца па сваёй дачцы, што пакутуе на чужыне; дачка, якая ў думках імкнецца на радзіму; птушачка, што прыносіць весткі маці пра жыццё яе дачкі ў німецкім палоне. Прычым, перажыванні дзяўчынны звычайна падаюцца ў плане параўнання шчаслівага жыцця ў савецкай краіне і цяжкага пакутнага жыцця ў няволі. («Край, «А ў ядзеле рана», «Путь в Германию»).

Вялікая роля Іосіфа Вісарыявіча Сталіна ў справе вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў паказваецца ў казках «Як таварыш Сталін Беларусь ад немцаў вызваляў» і «Саме моцнае слова на свеце».

Казкі «Варажбітка», «Гітлер-жаніх» і «Гітлер і Напалеон», у якіх высмейваюцца вярціжкі трызнены Гітлера аб заваяванні свету, маюць ярка выяўлены памфлетна-сатырычны характар. У іх сатыра спалучаецца з палітычнай загостранасцю і мудрым народным гуарам.

Даследчыкам фальклора будзе вельмі цікава прасачыць, як звыклі фальклорныя каноны і вобразы ў новых умовах напаліліся новым зместам і набылі новы сэнс. На многіх песнях, прыпеўках і прыказках вельмі адчувальны ўплыў, з аднаго боку — традыцыйнага фальклора, а з другога — мастацкай літаратуры. Так, напрыклад, пра-

Гэтае адрытае выказванне і выяўляе гаюлоўню сутнасць характара самазаканнага героя Якішкі. Ці застаецца тут месца для якой-небудзь раскаяння, пераараджэння, імкнення вярнуцца да сумлення і праўды. Вядома-ж, не. Таму і неперакананым здаецца падзвіг, які робіць Бароўскі ў канцы п'есы. Глядчы пазбаўлены магчымасці ўзвіць сабе шлях яго выпраўлення. Трэба сказаць, што гэты недахоп п'есы не толькі не выпраўлены, але і рэзка павялічаны артыстам Кругерам, якому не удалося знайсці правільны рэалістычны тон для абмалёўкі адоўнага персанажа.

У п'есе, як і ў спектаклі, ёсць рад вельмі удалых чалавечых характарыстык, якія дазволілі зрабіць жыццёва-рэальным чароўнафактасе асроддзе ў дні найбольшага выяўлення яго выдатных творчых сіл і патрыятычных імкненняў. Да іх у першую чаргу патрэбна аднесці вобраз Мішы Ракава, які ў вельмі яркім выкананні артыста А. Барысава набыў здзіўляюча мяккі і чалавечы рысы, у той час, як найбольш лёгкі шлях мог прывесці актара да павярхоўнага абмалёўкі традыцыйнага гаварка браўшчыкі. Таксама цікавыя вобразы старшага лейтэнанта Лішава ў выкананні артыста К. Адашўскага і інжынера Клабукова, якога глыбока і тэмпераментна іграе артыст Н. Вальнян.

Спектакль пастаўлены рэжысёрам А. Музіл. Гэта прадстаўнік маладога рэжысёрскага пакалення Александрыйскай сцэны. Адменнай адзнакай яго з'яўляецца імкненне прывесці над сучасным рэпертуарам. Музіл ставіў у гэтым сезоне «Памятник сустрэчы» Удэўскага. Новая яго работа над п'есай «За тых, хто ў моры» з'яўляецца значным поспехам. Творчы пачырк таленавітага рэжысёра ўсё больш мацнее, набываючы рысы сапраўднай самастойнасці мастацкіх сродкаў, ідэйнай глыбіні і шырыні думкі.

Сучасная п'еса мае на савецкай сцэне сваіх сапраўдных і глыбокіх вытлумачальнікаў і прыхільнікаў. Справа за драматургамі, які ў супрацьпаставі з тэатрам стварылі аб'ёмны творчы, варты цудоўнага п

ПАЭЗІЯ ФАРБАЎ

Вакол творчасці мастака Віталія Цвірко адбываюцца гарачыя спрэчкі. Некаторыя лічаць, што ў мастака добрая школа, вялікі талент, прароджанне пачуццё колеру, але, разам з гэтым, у яго творах пануе «зюд-насць і «сырасць».

Іншыя таксама знаходзяць у Цвірко талент, але сцвярджаюць, быццам-бы ён пераймае жывапісную мову Каровіна і С. Герасімава.

Ёсць думка, што Цвірко ідзе па шляху французскіх імпрэсіяністаў Сіслея і Клода Манэ, ад чаго яго творы трацяць нацыянальны каларыт.

Гэтыя спрэчкі сведчаць аб шматграннасці талента мастака. У новым і смелым не заўсёды лёгка разабрацца і глыбока зразумець яго.

Памылковая думка, нібы мастак карцістаецца чужой мовай. У кожнага мастака ёсць свой любімы майстар, які так ці інакш уплывае на яго творчасць. Калі гэты уплыў носіць масавы характар, тады мы маем справу з плиннаю або школай.

Вядома, што жывапісная культура Каровіна базавалася на творчасці французскіх імпрэсіяністаў, аднак, гэта не пераходзіла яму быць буйным мастаком нашага айчыннага жывапісця. Выкарыстанне найбагацейшага жывапіснага культуру імпрэсіяністаў, Каровіна зрабіў вялікі уплыў на мастакоў пазнейшага часу, якія ў сваю чаргу прысвечвалі гэты жывапісныя традыцыі нашай моладзі.

Паміж творчасцю Цвірко і творчасцю С. Герасімава ёсць некаторыя падобнасці колеру, але ў кожным новым творы Цвірко

Мастак В. Цвірко. «Прычал рыбакоў». Фота Г. Бугаенкі.

Перапіска Купалы з акадэмікам Карскім (Паводле архіўных матэрыялаў)

Сярод лістоў Янкі Купалы, знойдзеных у ленынградскіх архівах, знаходзіцца тры лісты яго да акадэміка Карскага і адзін ліст акадэміка Карскага да Янкі Купалы. Лісты гэтыя адносяцца да 1919—1922 гг., але адрасаты ведалі адзін другога значна раней. Янка Купала ведаў Карскага па яго класічных навуковых працах, а Яўхім Фёдаравіч ведаў Янку Купалу па яго вершах. Невядома, ці сустракаліся яны ў час знаходжання Янкі Купалы ў Пецярбурзе (1909—1913 г.г.), але вядома, што яшчэ 10 лістапада 1909 года Янка Купала падпісаў прывітанне Яўхіму Фёдаравічу, якое паслаў яму ІІ супрацоўніку «Нашай Нівы» у сувязі з трохгадовым юбілеем «Нашай Нівы». Вось тэкст гэтага прывітання: «Шаноўны прафесар!

Сабраўшыся грамадой, святкуем 3-гадзічны юбілей «Нашай Нівы», мы ўспомілі вашу працу над беларушчынай. Вітаем Вас шчыра».

У 1919 годзе акадэмік Карскі, працягваючы работу па завяршэнню сваёй манументальнай працы «Беларусы», звярнуўся да Янкі Купалы з лістом, у якім просіў удалаць некаторыя моманты сваёй біяграфіі. 4 кастрычніка 1919 года Янка Купала адказаў акадэміку Карскаму. Ліст гэты цалкам і без усялякіх змен акад. Карскі надрукаваў у 3-й частцы 3 тома «Беларусы» (стар. 229—230). Якраз у гэты час Янка Купала пачаў прывітанне пераклад на беларускую мову вялікага помніка старажытнай рускай літаратуры «Слова аб палку Ігаравым». 30 кастрычніка 1919 года пераклад быў скончаны і адзін паасобнік яго Янка Купала паслаў Яўхіму Фёдаравічу. З 7 лістапада 1919 года пераклад Янкі Купалы пачаў друкавацца пад назвай «Аповесць аб похадзе Ягоравым, Ягора Светаслаўлева, ўнука Алегавы» ў часопіс.

Друкаванне перакладу працягвалася ў № 17 (44) ад 8 лістапада, у № 18 (45) ад

яскрава відаць, як мастак знаходзіць сваё ўласнае месца ў нашым жывапісці. Шмат працуючы непасрэдна над «натурой», ён імкнецца да таго, вывучыўшы мінімуму, які найбольш выразна раскрывае чароўнае характэрнае натуре.

Мастаку не ўласцівы штампы. У кожнай новай рабоце адчуваецца глыбокі настрой прыроды. Цвірко не падпарадкоўвае сваёй палітры, яго любімыя фарбы зыходзяць ад прыроды. Натура ўзбагачае палітру, робіць яе найбольш сакавітай, а мазок—уплывеным. Сталася мастаку выявілася ў творах, экспаніраваных цяпер на Усеагульнай мастацкай выстаўцы ў Маскве, якія складаюць амаль палову прадстаўленых беларускіх мастакаў твораў. Журні выстаўкі не зрабіла ніякіх заўваг адносна пейзажаў Цвірко. Гэты факт з'яўляецца сцвярджэннем таго, што ў мастака няма запэўненнасці чужой жывапіснай мовы.

Вялікую колькасць работ Цвірко складаюць эцюды, але нельга лічыць, што ўсе работы ў большай ці меншай ступені эцюды. Пад тэрмінам «эцюд» мы разумеем частку нейкага цэлага. У адносінах да кампазіцыйнага твора эцюд — гэта рабочы альбо дапаможны матэрыял. Паміж сюжэтай карцінай і эцюдам розніца відавочная, у той час, як паміж карцінай-пейзажам і эцюдам-пейзажам часта можна паставіць знак роўнасці.

Вядомы пейзаж Ленітана «Над вечным спакоем» лічыцца карцінай; «Сакавік» — эцюдам, аднак апошні твор робіць большае уражанне. З гэтага відаць, што справа заключаецца не ў тым — эцюд гэта ці карціна, а ў тым — колькі па-майстэрску зроблены мастаком той ці іншы твор.

Гарадскія пейзажы Цвірко «Адліга», «Пад вечар» зачароўваюць нас настроем,

удала перадаюць абрысы роднага горада. Любоўна і пэтычна напісаны пейзаж «Зіма». Усе гэтыя творы — не часткі да карцін-пейзажаў, у іх выяўлена тое, што нам хацелася бачыць у карцінах-пейзажах.

Нічога няма ў гэтых пейзажах французскага, так як няма ў іх нічога запазычанага ў Сіслея і Клода Манэ.

У пейзажах Цвірко мы бачым родную прыроду з яе настроем, з уласцівымі ёй якасцямі. Большасць сваіх твораў Цвірко піша за адзін сеанс. Ён выбірае цікавыя куткі прыроды і шырокім мазком перадае хвалюючыя яе настроі. Мастак не практыкуе лапісаць пейзаж у майстэрні, ці наогул пісаць яго на эскізах. Ён разумее, што доўга бачыць натуре ў адным і тым-жа становішчы нельга, бо змяняецца сонечнае асвятленне, сам выгляд натуре. Таму спяшае яе нанесці на палатно. Цвірко бачыць родную прыроду так, ж трэба бачыць сумленнаму патрыёту.

Над кампазіцыйнымі творамі і нацюрмортам Цвірко працуе больш працягла.

Жывапісная манера мастака — сакавіты мазок, лёгкасць і прывабнасць колеру, вытрыманасць тону, — прыдаюць яго нацюрмортам і пейзажам жыццерадаснасць і аптымістычны настрой. Да такіх работ належаць нацюр-морт «Паўднёвыя кветкі» «Нацюр-морт з яблыкамі». Аб выяўленні вялікага жывапіснага таленту мастака красамоўна гавораць яго апошнія эцюды. Большасць з іх — выдатнае дасягненне мастака.

Каўказская прырода, упершыню паказаная ім, знайшла бліскавае ўвасабленне ў двух варыянтах «Сочынскага дворыка». «Сочынскі дворык» — гэта паэзія і ўрачыстасць фарбаў і святла, шырае апяванне каўказскай прыроды. «Сочынскі дворык» экспаніраваны зараз на Усебеларускай выстаўцы ў карцінай галерэі і з'яўляецца адным з лепшых пейзажаў на выстаўцы.

Эцюды «Рыбакі прычал», «Узбярэжжа Чорнага мора», «На пляжы» маюць тую вартасць, што яны прыгожыя па колеру, але гэты прыгожасць не стварае характэрнага вобраза прыроды і нагадвае манекен у пудоўным убранні. У гэтым слабасць названых твораў.

У апошні час Цвірко працуе над новымі беларускімі пейзажамі. Калі цяпер у творах мастака можна яшчэ знайсці космапалітычнасць, эцюднасць, павярхоўнасць трактоўкі натуре, недастаткова глыбокае раскрыццё вобразаў, дык апошнія сочынскія творы ў значнай ступені пазбаўлены гэтых хібаў.

Да творчасці Цвірко мы павінны паставіць больш чуйна, здаровай і прычэпнай крытыкай, дапамагчы мастаку хутчэй знайсці сваё сапраўднае месца ў нашым жывапісці.

П. ГЕРАСІМОВІЧ.

У САЮЗЕ СОВЕЦКІХ ПІСЬМЕННИКАЎ БЕЛАРУСІ

14 жніўня адбылося чарговае паседжанне Праўлення Саюза савецкіх пісьменнікаў Беларусі. Разглядалася пытанне аб масавым выданні выдатных твораў сучаснай беларускай літаратуры. Кіргі гэтай серыі павінны быць добра аформлены і мець кароткія біяграфічныя весткі аб пісьменніку. Праўленне рашыла прасіць Дзяржаўнае Выдавецтва Беларусі аб уключэнні на першы квартал 1947 года выданне кіргі гэтай серыі.

У братаў Літоўскай рэспубліцы мяркуецца выпусціць Анталогію беларускай літаратуры на літоўскай мове. Праўленне заклучыла па гэтым пытанню інфармацыю Янкі Брыля і даручыла В. Таўлаю, Ц. Крысько, Янку Брылю падабраць для Анталогіі адпаведныя творы з паэзіі, прозы і драматургіі.

Праўленне заклучыла пытанне аб зборы матэрыялаў для літаратурнага аддзела Гродненскага музея і інфармацыю аб удзеле пісьменнікаў у адкрыцці 17 верасня Лідскай гарадской бібліятэкі імя Янкі Купалы.

У члены Саюза савецкіх пісьменнікаў прынята маладая паэтэса Вера Лютава.

Пісьменнікі на аўтазаводзе

Гэтымі днямі беларускія пісьменнікі Максім Танк, Піліп Пестрак, Міхась Машара, Павел Кавалёў, Цімох Крысько, Уладзімер Карпаў і Іван Грамовіч наведалі будаўніцтва аўтамабільнага завода. Пісьменнікі пазнаміліся з цэхамі і агульным планам будаўніцтва завода, гутарылі з рабочымі.

Затым адбыўся літаратурны вечар, на якім прысутнічала каля 1500 чалавек. Ад імя Праўлення Саюза савецкіх пісьменнікаў Беларусі вечар адкрыў Павел Кавалёў. Даклад аб беларускай літаратуры пераўвяды Аўчынскі вайны і першых дзён аднаўлення народнай гаспадаркі краіны зрабіў крытык Уладзімер Карпаў.

У заклучэнне, з чыткай сваіх твораў, выступілі паэты і празаікі, якія былі цёпла прыняты рабочай аўдыторыяй.

На паэтычнай секцыі

14 жніўня адбыўся арганізацыйны сход паэтычнай секцыі. Абрана бюро секцыі ў складзе Максіма Танка, Пятруся Броўкі, Пятра Глебі, Цімоха Крысько і Антона Вяльвіча.

На секцыі былі абмеркаваны новыя вершы Васіля Віткі з цыкла «Знаёмы след». У спрэчках выступілі А. Кулшоў, М. Танк, П. Панчанка, П. Пестрак, В. Таўлай і другія.

СХОД СЕКЦЫІ ДЗІЦЯЧАЙ ЛІТАРАТУРЫ

13 жніўня адбыўся сход секцыі дзіцячай літаратуры Саюза савецкіх пісьменнікаў БССР.

На сходзе прысутнічалі Янка Маўр, Алесь Якімовіч, Эдзі Агняцвет, Мікола Лупскаў і інш. Даклад аб становішчы дзіцячай літаратуры зрабіў Алесь Якімовіч. Аб рабоце беларускіх дзяцей над кітайскай інфармаваў Янка Маўр.

Сход абраў бюро секцыі ў складзе Янкі Маўра (старшыня), Віталія Вольскага і Алеся Якімовіча.

Тым часам яшчэ да атрымання ліста Янкі Купалы Яўхім Фёдаравіч напісаў яму паштоўку. У адказ на гэтую паштоўку Янка Купала пісаў акад. Карскаму: «Яго м'ялосці праф. Карскаму.

Я ўжо даўно выслаў Вам ліст. Часопіс № 5 (7) і першы аркуш № 6 (8), але адрасаваны на Акадэмію Навук. Цяпер атрымаўшы Вашу паштоўку, мы выслалі па два экз. № 3, 4, 5, 6-га за 1921 г. Будзьце ласкавы паведаміць аб атрыманні. Пастараюся выслать Вам іншыя выйшаўшыя беларускія выданні.

Прасіў-бы Вашай ласкі звярнуць увагу на мой пераклад вершам «Песні аб похадзе Ігара». Хацеў-бы пачуць Вашы думкі аб гэтай май працы. У лісце, пасланым на Акадэмію, я падрабязней напісаў Вам аб гэтым.

Шчыра Вам адданы Ів. Луцэвіч. Мінск, 5.1.22 г.»

Акадэмік Карскі 16 студзеня 1922 года адказаў Купалу наступным лістом:

«16 студзеня 1922 г. Пецярбург. Паважаны Іван Дамінікавіч, Ваш вершаваны пераклад «Слова аб палку Ігаравым» атрымаўся выдатным: скрозь відаць разуменне старага тэкста і прыкметна мастацкая адчувальнасць, не гаворачы ўжо пра лёгкі верш, які адпавядае аместу карціны. У нашай апрацоўцы беларуская мова аказалася на вышнім. Мне здаецца, што дарэмна вы ўнікаеце нярыфмёваных вершаў. Калі-б Вы іх не баяліся, не давлялі-б зваротацца да многіх асявансаў (сугучнасцяў), якія рыфмы не ўтвараюць. Але гэта дробязь. Для заўваг у асобным выданні для Вас досыць аднаго Е. В. Барсавы: ці няма яго ва ўніверсітэцкай бібліятэцы? Маёе на ўвазе, што кіта Барсавы—воднік з чытанню ў Маск(оўскі) Таварыстве Гісторыі і старажытнасці Расійскай, друкаваўся ў 80-х гадах XIX ст. Калі-б здарылася нагода, я прыслаў-бы Вам для выкарыстання экзэмпляр з нашай акадэмічнай бібліятэкі. Праз пошту гэтага зрабіць нельга: кіта ў пераплёце, з упакоўкай будзе вельмі дорага каштаваць, ды і можа загінуць. Ваш пераклад я даў для прагляду і спецыялісту па «Слова аб палку Ігаравым» ака-

дэміку В. Н. Перэтцу, ён таксама згодзен са мною адносна яго вартасці.

Жадаю Вам усяго найлепшага, адданы Вам Я. Карскі».

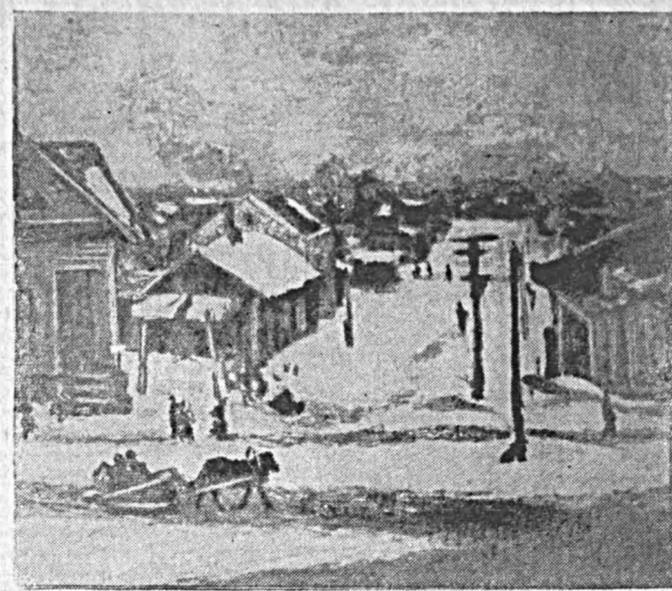
У ленынградскіх архівах не знойдзена больш ні лістоў Янкі Купалы да акадэміка Карскага, ні лістоў акад. Карскага да Янкі Купалы. Наўрад ці перапісваліся яны пасля 1922 года. Мы схільны думаць, што перапіска паміж імі спынілася імяна ў 1922 годзе, пасля выхду ў свет 3 часткі 3 тому працы Карскага «Беларусы». З лістоў Янкі Купалы да другіх асоб вядома, што гэтая праца Карскага чамусьці не падбалася Янку Купалу і яна, мабыць, з'явілася прычынай спынення перапіскі.

Цікава адзначыць, што надрукаваўшы свой вершаваны пераклад «Слова аб палку Ігаравым», Янка Купала не спынае даследаў над гэтым помнікам. У лісце ад 20 верасня 1922 года, ён пісаў: «Нада хацелася-б мне пабываць у Пецярбурзе. Апрача таго, маю яшчэ справу і ў публічную бібліятэку. Рэч у тым, што я вычытаў у працы Барсавы, што рукапіс «Слова аб палку Ігаравым» быў напісаны беларускім пісьмом. Але гэта так адрывкова сказана, што мучу разглядаць сякія-такія працы па гэтым пытанню, асабліва працу Калайдзюча, на якой мове быў напісаны гэты помнік».

Надрукаваны вышэй лісты Янкі Купалы і Карскага маюць велзарнае значэнне для навуковага даследавання біяграфіі і творчасці Янкі Купалы. Лісты акад. Карскага да гэтага часу з'яўляюцца адзінай і найбольш грунтоўнай ацэнкай перакладаў Янкі Купалы «Слова аб палку Ігаравым» гэтага найвялікшага помніка старажытнай рускай культуры.

Паддадзеныя вышэй два лісты Янкі Купалы захоўваюцца ў Архіве Акадэміі навук СССР, а ліст акадэміка Карскага ў рукапісным аддзяленні Інстытута літаратуры Акадэміі навук СССР (Пушкінскі Дом).

Л. БЭНДЭ.

Мастак А. Шаўчніка. «Зіма». Фота Г. Бугаенкі.

ЗАЙМАЛЬНАЯ ПАСТАНОЎКА

(Ліст з Ленінграда)

Узімаецца празрыстая светлая заслона і мы трапляем у нашае далёкае дзяціства, мы ўваходзім у царства казкі. Дзве гадзіны мы ідзем па непраходных лясах, прабіраючыся праз зачараваныя гушчары, уваходзім у таёмнічыя палаты, дзе слугі невідзімі выконваюць усе нашы жаданні. Мы сустракаем проста апрапунту, беленькую, светлую, нібы сонечны промень, дзяўчынку з чырвонай кветкай у руках, бачым жахліваю, клякастую, гарбатыю пачвару з махматымі лапамі. Каханне і здрада праходзіць перад намі. Дабро і зло змагаюцца паміж сабой і перамогу атрымліваюць высокія, добрыя пачуцці.

...Мы былі ў Ленінградскім тэатры лялек, глядзелі «Барвовую кветачку». Паводле адзінадушнага прызнання прэсы і паводле традыцыйнага звычайна ленынградцаў ацэньваюць у канцы сезона лепшыя работы сваіх тэатраў—гэта адзін з лепшых спектакляў 1945 года.

Перш за ўсё — гэта літаратурна ўдача. Ленінградскія драматургі Леанід Браўсевич і Ірына Карнаухава не інсцэніравалі цудоўную казку С. Аксакава, а стварылі зусім самастойны літаратурны твор, напісаны добрай рускай мовай, драматургічна-стройны, паэтычны і свежы. Твор гэты хвалюе не толькі сваім драматызмам, але і думкамі пачуццямі, якія блізкія і дарагія савецкаму гледачу.

З'яўленне спектакля ў пасляваенны перыяд, калі пытанні савецкага гуманізму ўсё больш і больш паўстаюць перад нашым мастацтвам, зусім законамерна. Тэма «Барвовай кветачкі» — гэта тэма прыгажосці чалавечага сэрца, тэма велічы і высокароднасці чыстага кахання, высокай сумленнасці і ахвярнасці ў імя чалавека, які пакутуе.

Высокая ідэйнасць пастаўленай задачы дапамагла тэатру, які працаваў над п'есай, стварыць добры спектакль, што аднолькава захапляе і дзяцей і дарослых. Яны парознаму хвалююцца—дзец і іх бацькі, але і тыя і другія аднолькава зачараваны паэтычнасцю спектакля.

Пастаўношчык С. Шапіра і рэжысёр С. Рубановіч беражліва і удумліва падыйшлі да пастаўкі гэтай, даволі цяжкай для тэатра, п'есы. Самая малая тэатральная фальш, самая якая значная страта пачуцця меры былі-б тут згубны, але рэжысёр з выключнай выразнасцю, якая і з'яўляецца ў мастацтва перадамовай сапраўднага майстэрства, здалося паказаць гледачу гэтую п'есу-казку. Поспеху гэтага яркага, паспраўднаму таленавітага спектакля, нямала дапамаглі выдатныя дэкарацыі мастака Н. Караткова, выражаныя лялькі і скульптура К. Канстанцінаўскай і цудоўная музыка маладога маскоўскага кампазітара А. Лукшына.

На аглядзе новых паставак ленынградскіх тэатраў п'еса «Барвовая кветачка» была высока ацэнена і рэкамендвана на ўсеагульна агляд.

П. КАБЗАРЭУСКІ.

Мастак В. Цвірко. «Пейзаж».

ПАПРАЎКІ

У № 25 (575) газеты «Літаратура і Мастацтва» ад 27 ліпеня 1946 года ў артыкуле Н. Перкіна «За тых, хто ў чоры» пасля слоў «Няправільнае ўзвучэнне аб чалавечым шчасці, якое склалася ў галазе Бароўскага, — не характэрна для савецкага чалавека», — трэба чытаць: «Калі хто яшчэ па сваёй маласвядомасці і прымае бліскучую мішуру за сапраўднае харэстэ, таў хутка зразумее памылковасць гэтага, хэй-б у вышукі грамадскага прытвару».

***

У № 27 (577) газеты «Літаратура і Мастацтва» ад 10 жніўня 1946 года ў артыкуле М. Модзя «Тэатр і яго рэпертуар» няправільна названы рэжысёр спектакля «Кастусь Каліноўскі» ў тэатры оперы і балета. Спектакль будзе ставіць рэжысёр Л. Літвінаў, і В. Барысевич, дырыжор А. Брон, хормайстар Г. Пятроў, мастак С. Нікалаев.

Рэдаклегія: Л. Александровская, А. Багатыроў, Г. Глебаў, П. Кавалёў, Якуб Колас, А. Кулшоў, А. Кучар (в. а. адказнага рэдактара), П. Пестрак, Г. Таран.